Илм—ўзни билмакдир

МАЪРИФАТ

MARIFAT

معرفت

Халқ зиёлилари газетаси *1931 йилдан чиқа бошлаган* **1994 йил 20 апрель, чоршанба**

№ 21 (6608). Баҳоси сотувда эркин нархда.

Хитой Халқ Республикаси Давлат Кенгаши раҳбари Ли Пэн бошлиқ Хитой ҳукумат делегацияси диёримизда

Иброҳим ҒАФУР: «Китоб ишида мен ёзувчи ва ноширдан кўра ҳам муаллимни биринчи, бош ўринга қўйган бўлардим... Китобга меҳр муаллим ва мураббий орқали ўтади»

«Ўқитувчи» нашриётидан йилига 27 миллион нусха турли адабиётлар чоп этилади. Шулардан 23 миллион нусха дарслик жумҳурият Халқ таълими вазирлигининг буюртмасидир

Ўзбекистон—Хитой

АЗИЗ МЕҲМОН ТАШРИФ БУЮРДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг Хитой Халқ Республикаси Давлат Кенгаши раҳбари Ли Пэн билан учрашуви.

Хитой билан иқтисодий ва маданий алоқаларимиз бир неча минг йиллик тарихга эга. «Буюк ипак йўли» орқали савдо карвонлари Туркистондан Хитойга мунтазам қатнаб турган. Бу алоқа асрлар давомида халқларимиз манфаатига хизмат қилган.

Машҳур аждодларимиз Муҳаммад Мусо Ал-Хоразмий, Абу Райҳон Беруний, Маҳмуд Кошғарий, Ҳофизи Абру, Абдураззоқ Самарқандий ва бошқалар ўзларининг жўғрофий асарларида Хитой, унинг табиати, одамлари хусусида хилма-хил маълумотлар ёзиб қолдиришган.

Эндиликда Тошкент шаҳаридаги Қўчқор Турдиев номли 59-ўрта мактабда Хитой Халқ Республикаси тарихи, маданияти, иқтисоди, тили ва адабиёти чуқур ўрганилаётир. Бунда мактаб директори Санобархон Камолова, хитой тилини ўқитиш бўйича илмий бўлим мудири Фахриддин Шамсиев, муаллимлардан Умида Саиднабиева, Наима Ҳайдарова, Умида Нурматоваларнинг хизматлари катта бўлаяпти. Улар ўқувчиларга боболардан мерос қолган қўлёзмалар ҳамда хитойликларнинг урф-одатлари ҳақида қимматли маълумотлар беришаётир.

Мактабнинг Хитой Халқ Республикаси маданияти ва тарихи музейига жамланган ашёлар, бино деворлари ва ҳовлисидаги Хитой ҳуснихатида ёзилган турли шиорлар, ҳикматли сўзлар бу ерга келган кишида қўшни мамлакат мактабида юргандек ҳис уйғотади. Шу сабабданми, ХХРнинг Ўзбекистондаги фавқулодда ва мухтор элчиси Гуань Хэньгуан жаноблари илм масканига тез-тез ташриф буюриб туради. Унинг ҳар бир ташрифи мактаб жамоаси учун байрамга айланиб кетади. Элчи жаноблари мактабга ХХРнинг ижтимоий-маданий ҳаётдаги янгиликлар нафасини олиб келади.

Кеча мактаб ҳаётида яна бир муҳим воқеа юз берди. Ўзбекистон Республикасида расмий ташриф билан меҳмон бўлиб турган Хитой Халқ Республикаси Давлат Кенгаши раҳбари Ли Пэннинг рафиқаси Чжу Линь Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг рафиқаси Татьяна Акбаровна Каримова ҳамроҳлигида бу маскан ўқувчилари ва ўқитувчилари ҳузурига ташриф буюрди. У илм масканн ҳаёти билан яқиндан танишди.

Азиз меҳмон ўқув даргоҳида амалга оширилаётган ишларни юксак баҳолаб, мактаб жамоасининг бундан кейинги юмушларига муваффақиятлар тилади ва учрашувдан ғоят мамнун эканлигини изҳор этди.

М. ҚУРБОНБОЕВ.

Суратда: учрашувдан лавҳа.

Ҳ. СОЛИҲОВ олган сурат.

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлигида

БИЛИМ—ТАРБИЯНИНГ АВВАЛИ

Кейинги йилларда мактаб остонасига илк бор қадам қўяётган ўғил-қизларни ҳеч кузатганмисиз? Кузатган бўлсангиз, сезгандирсиз, улар бундан 20-30 йил олдинги 1-синф ўқувчиларидан кескин фарқ қилади. Айниқса, улар сабоқларни нисбатан тез ўзлаштиришлари, дунёқарашлари ва фикрлаш қобилиятлари анча ўсганлиги билан ажралиб туришади. Боиси — авваллари юртимизда мактабгача тарбия муассасалари ҳозиргидек равнақ топмаганди, яслилар, болалар боғчалари кам эди. Кичкинтойларга мўлжалланган бадиий ва расмли адабиётлар, нашрлар, телекўрсатувлар ва радиоэшиттиришлар ҳаминқадар эди. Алҳол, ўша давр ота-оналари ҳам бугунги замондошларимиз сингари хат-саводли эмасдилар. Шу сабабли ҳали мактабга қатнамайдиган болалар орасида ҳарф танийдиганлари, саноқ амалларини биладиганлари деярли учрамасди. Улар асосан мактабга келганларидан сўнггина ёзиш-чизишни, ўқишни ўрганардилар.

Эндиликда-чи?.. Ҳозирги 6-7 ёшлиларнинг баъзилари боғчаларда тарбияланганлар. Бу жиҳатдан, айниқса, шаҳарлик болакайларнинг дови юришган. Масалан, Қашқадарё, Сурхондарё вилоятларида 1-синфда таълим олаётган ўғил-қизларнинг ўртача 6—10 фоизи боғчаларнинг собиқ тарбияланувчилари бўлса, Тошкент шаҳрида бу кўрсаткич 47 фоизни ташкил этади. Қандай бўлгандаям, боғчаларга қатнаганларнинг аксарияти маълум маънода мактабга тайёргарлик босқичидан ўтганлар. Айрим ўқувчилар эса оиласида ота-оналари кўмагида илк савод чиқарганлар, жилла қурса, алифбони, ҳисоб-китобни ўрганиб олганлар.

Буларнинг барчаси бир жиҳатдан бошланғич синф муаллимига енгиллик туғдирса, иккинчи жиҳатдан уни бир оз мушкул аҳволга солиб қўяди. Негаки, ўқишга жалб этилаётганлар орасида боғчага бормаганлари ёки оилавий сабоқ олмаганлари, бинобарин, қалам-дафтарни қандай тутишни билмайдиганлари ҳам бор. Шунга кўра, синфдаги ўқувчиларнинг дарсга қизиқиши, савияси ҳам турлича бўлади. Муаллимнинг эса уларни аллақандай гуруҳларга ажратишга ҳаққи йўқ, барчани баробар кўриши шарт! Бироқ у ҳаммага тушунарли бўлиши учун ҳижжалаб дарс ўтса, бояги нисбатан фаолроқ бола, мавзудан хабардорлиги сабабли, машғулотлардан зерика бошлайди, ўқишга лоқайд бўлиб қолади. Борди-ю, ўқитувчи аксинча йўл тутса, иккинчи бир ўқувчи фанни ўзлаштиришда қийналади, охир-оқибат мактабдан безади. Хуллас, ҳар икки ҳолатда ҳам, энг аввало, ёшлар зарар кўради. Боз устига, бугунги бошланғич синфлар дастури анча мураккаб, замон-давр талабига мувофиқ ўқувчилар йил мобайнида тўрт-беш фандан сабоқ олишлари лозим.

Бас, шундай экан, бу муаммоларни бартараф этиш учун нима қилмоқ керак? Шубҳасиз, ёшларни, улар хоҳ боғча тарбиясини олаётган, хоҳ яккаш оилада ўсаётган бўлсинлар, бундан қатъи назар, гўдаклигиданоқ мактабга тайёрлаб бориш мақсадга мувофиқдир. Шунга эришайликки, токи фарзандларимиз 1-синфга савод чиқариш учун эмас, илм олиш учун борсинлар. Бу борада аввало ота-оналар, халқ таълими тизими ходимлари, жумладан, мактабгача тарбия мутасаддилари ва ўқитувчи-педагоглар ҳамкорлиги жуда зарур. Шу аснода жумҳурият миқёсида дастур ишлаб чиқиш, керакли қўлланма-дастурлар, ёрдамчи адабиётлар яратиш даркор. Ана шундагина бошланғич синфлар муаллимларининг мушкулоти енгиллашади, муҳими, ўғил-қизларимизнинг ўқиб-ўрганишга интилиши кучаяди, билими ошади.

Дарвоқе, жумҳурият халқ таълими вазирлиги бу масалага ҳам жиддий эътибор бермоқда. Чунончи, бундан салгина муқаддам Ўзбекистон Педагогика фанлари илмий-тадқиқот институти ва вазирликнинг ўрта умумтаълим мактаблари Бош бошқармаси ходимлари «Болаларни мактабга тайёрлаш мезони»ни тайёрладилар. У таклиф-истаклар билдириш, тузатишлар киритиш, жўяли фикр-мулоҳазалар билан бойитиш учун жумҳурият халқ таълими ходимлари малакасини ошириш Марказий институтига, Тошкент шаҳри ва вилояти ўқитувчилар малакасини ошириш институтларига, пойтахт туманлари халқ таълими бўлимларининг усулият хоналарига юборилди. Малака оширишга келган курс тингловчилари ва мактабларда ишлаётган бошлангич синфлар ўқитувчилари томонидан ўрганилди.

Шу муносабат билан ўтган чоршанба куни вазирликда мезон муҳокамасига бағишланган мулоқот бўлиб ўтди. Унда педагоглар, мутахассислар, усулиятчилар, мезон ижодкорлари қатнашдилар. Баҳс-мунозараларда халқ таълими вазири Жўра Йўлдошев, вазир муовини Йўлдош Саиджонов, Тошкент вилояти халқ таълими бошқармаси бошлиғининг муовини Пўлат Ҳотамов, жумҳурият халқ таълими ходимлари малакасини ошириш Марказий институтининг бошланғич таълим кафедраси мудири Мирҳабиб Ғуломов, Юнусобод тумани халқ таълими бўлими усулиятхонаси мудири Роҳатой Мирзаёрова, пешқулик ўқитувчи Нарзуллахон Раҳимов ва бошқалар ўз фикр-мулоҳазаларини, таклиф-истакларини ўртага ташладилар.

Мулоқотдошлар пировардида мезонни билдирилган таклиф-мулоҳазалар асосида кенгайтириб, янада такомиллаштириш, бу эзгу ишга ота-оналарни ва кенг жамоатчилик вакилларини ҳам жалб этиш лозим деган тўхтамга келдилар.

Абдунаби ҲАЙДАРОВ.

Миллий имло минбари

ҚОИДА МУҲОКАМА ҚИЛИНДИ

Маълумки, Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг 1993 йил 2 сентябрда бўлиб ўтган сессиясида «Лотин ёзувига асосланган ўзбек алифбосини жорий қилиш тўғрисида»ги Қонун қабул қилинди. Алифбони жорий этиш бўйича Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари М. Қ. Қорабоев раислигида Республика давлат комиссияси ташкил этилди. Комиссия топшириғига биноан Ўзбекистон Фанлар Академиясининг Тилшунослик институти қошида ўзбек орфографиясининг янги қоидаларини ишлаб чиқувчи ишчи гуруҳи тузилди. Ишчи гуруҳи жамоатчилик муҳокамасига тақдим этиш учун «Ўзбек тилининг асосий имло қоидалари»ни ишлаб чиқди.

Ўтган шанба куни Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги мутахассислари, олий ўқув юртлари ва малака ошириш институтларининг тилшунос олимлари, мактаб ўқитувчилари иштирокида миллий имло қоидалари муҳокамасига бағишланган йиғилиш бўлиб ўтди.

Йиғилишни Республика давлат комиссияси раисининг ўринбосари Жўра Йўлдошев олиб борди.

Ишчи гуруҳи раиси, Ўзбекистон Фанлар академиясининг мухбир аъзоси Азим Ҳожиев «Ўзбек тилининг асосий имло қоидалари» хусусида ахборот берди.

Шуни алоҳида қайд этиш керакки, янги имло қоидаларини яратишда фақат лотин ёзувига ўтиш билан боғлиқ ўзгаришларни белгилаш билан чекланиб қолинмади. Балки шу вақтгача ўзбек тили имло қоидаларини такомиллаштириш юзасидан тўпланиб қолган муаммоларни ҳал этишга ҳам алоҳида эътибор берилди. Зотан, имло қоидаларига давр ўтиши билан маълум ўзгартиришлар киритиб бориш тил ривожи учун табиий ҳолдир.

Бир сўз билан айтганда, лотин ёзуви асосидаги алифбони жорий этиш ўзбек тилининг янги имло қоидаларини яратиш учун имконият яратди. Натижада имлода ҳар бир фонема (товуш) учун бир белги (ҳарф) олинди, икки товушни бир белги билан ифодалаш барҳам топди. Шундай қилиб, янги алфавит 6 унли, 25 ундош ва тутуқ (апостроф)дан иборат.

Имло қоидаларида ҳар бир унли ва ундош фонема имлоси, қўшиб ёзиш, чизиқча билан ёзиш, ажратиб ёзиш, бош ҳарфлар имлоси, кўчириш қоидалари аниқ мисолларда кўрсатилган.

Музокараларда Тошкент шаҳри ва турли вилоятлардан таклиф этилган олимлар, мутахассислар ва ўқитувчилардан М. Турсунпўлатов, А. Қаҳҳоров, Ҳ. Неъматов, С. Ниёзматова, Х. Холлиёров, Р. Толипова, Б. Тўхлиев, М. Сайфиддинов, А. Эргашев, Ё. Тожиев, П. Сафаров ва бошқалар сўзга чиқишиб, ишчи гуруҳи фаолиятига ижобий баҳо бердилар, имло қоидалари замон талабига мос эканлигини таъкидладилар. Шу билан бирга уни янада такомиллаштиришга оид таклиф ва мулоҳазалар билдиришди.

Имло қоидалари давлат комиссиясида кўриб чиқилгач, умумхалқ муҳокамасига қўйилади.

Ўз мухбиримиз.

«Маърифат» хабарлари

АНВАР МУҚИМОВ НОМИДА

Ёзувчи Анвар Муқимовнинг номини фарғоналикларгина эмас, Республикамизнинг кўплаб кулгисеварлари билишади. Ахир, унинг ичак-узди кулгию, кинояларга бой ҳажвий асарларини ким ўқимаган дейсиз. Анвар ака водийдаги етакчи журналистлардан бири эди.

Яқинда Бағдод тумани ҳокимияти қошидаги янги номлар бериш комиссиясининг қарорига биноан тумандаги 18-ўрта мактабга Анвар Муқимовнинг номи берилди. Бундан эса тумандаги барча ижодкорлар, муаллимлар ва ёзувчининг ҳамқишлоқлари, унинг оила аъзолари миннатдор бўлишди.

А. ДАМИНОВ.

«УСТА»НИНГ САХОВАТИ

Сурхондарё вилояти Ангор туманидаги «Уста» кичик корхонасининг жамоаси 35-мактабни оталиққа олишганди. Улар янги ўқув йилида иш бошлаган мазкур билим масканини ўқув жиҳозлари, кўргазмали қуроллар, техника воситалари ва спорт анжомлари билан таъминлашга қарор қилишди. Синф хоналари ва даҳлизларни безатиш учун 100 минг сўм ажратилди. Ўн нафар аълочи ўқувчига ойига 10 минг сўмдан стипендия тайинланди. Спорт иштиёқмандлари учун эса корт тенниси ускуналари олиб беришмоқчи.

Кичик корхона раҳбари ва ота-оналар қўмитаси раиси бўлган Абдурасул Норқулов илғор ўқитувчиларни моддий рағбатлантиришни ҳам ўз режасига киритган.

Н. ТЎРАЕВ.

Олимпиада—94

ИЛМ РАВНАҚИ—ЭЛ КАМОЛИ

Ҳамал ойининг сўнгги ўн кунлиги ҳаяжонли воқеаларга бой бўлди. Бу даврда республикамизнинг қатор шаҳарларида ўқувчиларнинг умумтаълим фанлари бўйича республика олимпиадаси ўтказилди. Унинг ўзига хос томонлари, ўтган йилги олимпиадалардан фарқли жиҳатлари хусусида республика Ўқув-методика маркази директори Ҳомухтор Шоқосимович ШОМАНСУРОВ мухбиримизга қуйидагиларни сўзлаб берди.

— Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазирлигининг «1993-94 ўқув йилида ўқувчиларнинг умумтаълим фанлари бўйича республика олимпиадасини ўтказиш ҳақида»ги буйруғига асосан ўтган йилги беллашувлардан фарқли равишда бу йил олимпиада қатнашчилари дастлабки босқичда ЭҲМларда тест-синов топшириқларини бажаришди. Тест-синов топшириқлари билан бир қаторда ҳар бир фаннинг ўзига хос хусусияти инобатга олинди. Мисол учун она тили ва адабиёт фанини олайлик. Бунда тест топшириқлари билан бирга ўқувчининг мустақил ва ижодий фикрлашига, нутқига, ифодали ўқишига, ижодий матн яратиш қобилиятига алоҳида эътибор қаратилди. Худди шу тартибда 16 та фандан II ва III тур топшириқлари киритилди. Бошқача тушунтириладиган бўлса, 50 та тест саволининг ҳар бир тўғри жавобига 1,5 баллдан, жами 75 балл берилди, қўшимча топшириқлар эса 25 балл билан баҳоланди. Уларга республикамизнинг етакчи олимлари ҳакамлик қилишди. Ҳар бир фандан 75 фоиз билан 100 фоиз оралиғида энг юқори кўрсаткичга эришган 3 нафардан ўқувчи олимпиада ғолиблари деб топилди.

Бу йилги олимпиадада юқори кўрсаткичга эришганлар сони 167 ўқувчини ташкил этди. 19 та фан бўйича командалараро баҳсда Тошкент шаҳри ўқувчилари ғолиб бўлишди. Бу командадан 47 ўқувчи совринли ўринларни эгаллади. Иккинчи ва учинчи ўрин Хоразм вилояти (19 ўқувчи) ҳамда Тошкент вилояти (16 ўқувчи) командаларига насиб этди. Сурхондарё вилоятидан атиги 3 ўқувчи, Навоий вилоятидан 3 ўқувчи, Қашқадарё вилоятидан 2 ўқувчи пешқадамлар сафидан ўрин ололди, холос.

Қатор вилоятларда ғолибларни аниқлаш ва иқтидорли ўқувчиларни саралашдек муҳим тадбирга эътиборсизлик билан қаралганини юқорида келтирилган далиллар ҳам кўрсатиб турибди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Фармонига кўра маълум бир фандан олимпиадада биринчи, иккинчи, учинчи ўринни эгаллаган ва дипломлар билан тақдирланган 11-синф ўқувчилари тўғридан-тўғри Ўзбекистон ҳудудидаги шу фан асосий ҳисобланган олий ўқув юртларига кириш имтиҳонлари ва тест синовларисиз қабул қилинади. Низомга мувофиқ 9-, 10-синф ўқувчилари орасида биринчи ўринни олган ғолиблар келгуси йил республика олимпиадасида қатнашиш ҳуқуқини сақлаб қоладилар.

Олимпиада машиналашган вариантда ҳамда икки-уч турда ўтказилиши жамоатчилик томонидан ижобий баҳоланди. Аппеляция комиссиясига ҳам иштирокчилар, ота-оналар томонидан деярли шикоят тушмади.

Янгилик сифатида шуни қайд этмоқчиманки, бу йил Тошкентда илк бор чизмачилик фанидан халқаро олимпиада бўлиб ўтади. Бунда республикаларда совринли ўринни эгаллаган ўқувчилар қатнашишади. Улар ҳам меҳнатларига яраша тақдирланиши шубҳасиздир. Ҳомийлар маълум миқдорда пул ажратадилар. Халқаро олимпиададан кўзланган асосий мақсад, чизмачилик фани қизиқувчиларини қўллаб-қувватлаш ва уларга шу соҳа бўйича муайян босқичга элтувчи йўналиш беришдан иборатдир.

Бу йилги олимпиаданинг ўзига хос жиҳатлари ҳақида гапирадиган бўлсак, бунда барча миллат ва элат ўқувчилари иштирок этдилар. Қозоқ, тожик, рус, шарқ тиллари ва адабиётлари фанлари бўйича ҳам олимпиада ўтказилишини ижобий ҳол, деб баҳоламоқ керак. Шунингдек, олимпиада ўтказилган жойларда таржимон — ўқитувчилар ҳозиру нозир бўлиб туришди.

Махсус тайёргарликдан ўтган муаллимлар олимпиада бошланишидан икки кун илгари ЭҲМларда ишлаб кўрмаган ўқувчиларга консультациялар ўтказишди. Хуллас, олимпиада синовлари бекаму кўст ўтишига бутун диққат эътибор қаратилди.

Ўқувчиларнинг барча фанлар бўйича Республика олимпиадаси ниҳоясига етди. Энди бизнинг марказимизда ғолибларни чет элларда бўладиган олимпиадаларга юбориш, беллашувларнинг бошқа турларини излаб топиш чора-тадбирлари изланади. Бир сўз билан айтганда, Республика ўқув-методика маркази ходимлари илм равнақи — эл равнақи шиори остида ишлар кўламини белгилашга бел боғлаганлар. Зотан, марказнинг асосий мақсадлари ҳам шу каби ишлардан иборат.

Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ суҳбатлашди.

ТАЛАБАЛАРГА ҒАМХЎРЛИК

Тошкент давлат университетининг маданият саройида Китоб туманининг Алишер Навоий номли жамоа хўжалигидан Тошкентга келиб турли олий ўқув юртларида таҳсил кўраётган ёшлар билан жамоа хўжалиги раҳбарлари, ота-оналар ҳамда ўқитувчилар учрашуви бўлиб ўтди.

Учрашувда жамоа хўжалиги бош ҳисобчиси В. Холиқов, касаба уюшмаси раиси З. Ашуров сўзга чиқиб, талабаларни яхши ўқишга даъват этдилар ҳамда хўжаликда амалга оширилаётган ишлар ҳақида гапириб бердилар.

Шу куни жамоа хўжалиги томонидан талабаларга дастурхон ёзилди. Бундай ғамхўрлик ва эътибор ёшларнинг янада яхши ўқишига, одобли-ахлоқли бўлишларига замин яратишига шубҳа йўқ.

Ю. ҲАМДАМОВ.

Олий ўқув юртлари ҳаётидан

ДОРИЛФУНУН ТАШАББУСИ

Тошкент давлат Аграр университетида олий ўқув юртлари ректорлари, ўрта махсус ўқув юртлари директорлар кенгаши раисларининг «Ўқув юртларида жисмоний тарбия ва спорт-соғломлаштириш ишларини ривожлантириш»га бағишланган семинар-кенгаши бўлиб ўтди.

Унда олий ва ўрта махсус ўқув юртларида жисмоний тарбия ишларини юксалтириш, «Соғлом авлод тарбияси» дастуридан келиб чиқиб ёшларга керакли шарт-шароитларни яратиш, республика ўқув юртларида «Соғлом авлод учун» халқаро хайрия жамғармасининг қарорини амалда қўллаш тадбирлари, Тошкент давлат Аграр университетида оммавий жисмоний тарбия ва спорт-соғломлаштириш ишлари ва унинг истиқболи каби мавзуларда мутахассисларнинг маърузалари тингланди.

Музокараларда сўзга чиққанлар олий ва ўрта махсус ўқув юртларида ёшларни жисмоний тарбия ишларига жалб қилишдаги муҳим омиллар ҳақида гапирдилар, йўл қўйилган айрим нуқсонлар хусусида ўз мулоҳазаларини билдирдилар.

Семинар ишида Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг мутасаддилари, Ўзбекистон республикаси давлат жисмоний тарбия ва спорт қўмитаси вакиллари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси қошидаги «Соғлом авлод учун» ҳукуматга қарашли бўлмаган халқаро хайрия жамғармаси раиси Г. Йўлдошева, «Экосан» халқаро экология ва саломатлик жамғармаси раиси Ю. Шодиметов ҳамда республика матбуоти вакиллари иштирок этдилар.

Куннинг иккинчи ярмида семинар қатнашчилари шўъбаларга бўлиниб иш олиб бордилар, муҳим тадбирлар ишлаб чиқилди ҳамда Тошкент давлат университети қошидаги спорт мажмуаларини бориб кўрдилар, ўзаро фикрлар алмашдилар.

Мухбиримиз.

ТАЛАБАЛАРГА МУРОЖААТ

Азиз тенгдошлар! Республикамизнинг сиёсий жиҳатдан мустақил бўлиши, халқимизнинг асрлар давомидаги орзу-умиди ва ниятининг амалга ошиши оламшумул тарихий воқеалардан бири бўлди. Президентимиз И. А. Каримовнинг халқимиз учун фидойилиги туфайли юртимизда осойишталик, миллатлараро аҳиллик, ижтимоий барқарорлик, тотувлик асосида бозор иқтисодининг асосий йўналишлари, мустақил республикамизнинг ички ва ташқи сиёсати, истиқлол йўллари қурилмоқда. Бозор иқтисодига ўтиш жараёнида талабаларни ижтимоий муҳофаза этиш хусусидаги фармонларнинг қабул қилинаётганлиги ватанимизнинг истеъдодли ёшлардан умиди катта эканлигидан далолатдир.

«Ўзбекистон — келажаги буюк давлат»ни қуришда, биз ёшлар, ўзимизни нафақат илм олишда, ахлоқий пок бўлишда, балки амалий ҳаётда муносиб ҳиссамизни қўшишда бугунги кунда ташаббус кўрсатишимиз лозим.

Президентимиз ташаббуси билан тузилган «Экосан» халқаро экология ва саломатлик жамғармаси республикамиз ва Ўрта Осиёда, экология ҳолатидан зарар кўрган барча минтақаларга, атроф-муҳитга, инсон ва ҳайвонот оламига ўз хайрия ёрдам қўлини чўзмоқда. Худди шу муштарак вазифани бажаришда, биз талабалар ўз масъулиятимизни англаб, бу ишга муносиб ҳиссамизни қўшишни бурчимиз деб биламиз. Биз сизларни, «Экосан» дастури асосида Орол денгизи муаммосини ҳал этаётган қурилишларда, Кўкдумалоқ нефтни қайта ишлаш қурилишида, фермер-деҳқон хўжаликларида ем-хашак жамғаришда, мамлакатимизни боғ-роғларга айлантиришда, янги ўрмонлар барпо этишда, бу йил ғалладан юқори ҳосил олишда, уларни йиғиштиришда ёрдам қўлини чўзишга чорлаймиз.

Биз Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти талабалари, «Экосан» халқаро экология ва саломатлик жамғармасининг фаолиятини тўла маъқуллаб, институт ёшлар қўмитаси ва касаба уюшмаси қошида «Экосан» отрядларини тузиб иш бошлаб юбордик.

Азиз тенгдошлар! Биз республикамиз олий ўқув юртлари талабаларини шундай отрядларни тузишга, «Экосан» жамғармаси ишига ўз ҳиссамизни қўшишдек ватанпарварлик ҳаракатида қатнашишга чақирамиз. Мустақилликни, келажакни, табиатни, саломатликни қадрлайдиган ҳар бир талаба бу хайрли ишда фаол қатнашсин.

Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти талабалари номидан:

П. АБДУРАИМОВ,
институт ёшлар иттифоқи қўмитаси раиси,

М. ЖУМАЕВ,
институт талабалар касаба уюшмаси раиси.

ҲАМКОРЛИКДА ҲИКМАТ КЎП

Ангрен томон борарканмиз, Тошкент вилояти халқ таълими бошқармаси бошлиғи Олег Тожиев шаҳарда маориф соҳасида амалга оширилаётган ишлар хусусида йўл-йўлакай мамнуният билан сўзлаб кетди. Айниқса, маҳаллий ҳокимиятнинг бу соҳага кўрсатаётган ғамхўрликларини, унга жавобан таълим тизими ходимлари фидойилик кўрсатиб ишлаётганликларини алоҳида таъкидлади. Назаримда, шаҳарга кираверишда кузатганларим ҳамсуҳбатим фикрининг исботи бўлди: йўл четида «Болалар» деган огоҳлантирувчи белги бор эди. Шунга қарамай, унинг тагига алоҳида тахтага «Ҳайдовчилар, эҳтиёт бўлинглар, йўл бўйида мактаб бор!» деган ёзув битиб қўйилганди. Бир қарашда бу арзимагандек, ҳатто ортиқча ишдек туюлса-да, замирида бошқа бир маъно мужассамлигини кўрсатарди...

— Таълим ислоҳотининг бошланганига тўрт йил бўлди, — деди суҳбатимиз аввалида шаҳар халқ таълими бўлими мудири Эргаш Эшматов,— ишни болалар боғчасидан бошладик. Негаки, бугунги боғча тарбияланувчиси — эртанинг ўқувчиси. Ҳозир ҳар бир болалар боғчасида ўзига хос йўналишда тарбия ишлари олиб бориляпти, шунинг баробарида кичкинтойларга таълим бериш ҳам йўлга қўйилган. Мақсадга эришиш, болалар боғчалари билан мактаблар ўртасида ҳамкорликни юзага келтириш учун бўлимимизда махсус методбирлашма тузилган. У тарбиячилар ҳамда бошланғич синфлар мутахассисларидан ташкил топган. Болалар боғчаларида таълимни йўлга қўйиш борасидаги барча муаммолар шу методбирлашма томонидан ҳал этилади.

— Эргаш ака, «Таълим тўғрисида»ги Қонун қабул қилингач, табиийки, бу соҳада амалга оширилиши лозим бўлган вазифалар салмоғи ҳам анча ортди. Ангренда бу борадаги ҳаракатлар нималардан бошланди!

— Ҳозир жумҳуриятимизда кенг миқёсда махсус синфлар, мактаблар, янги турдаги илм масканлари ташкил этилмоқда. Биз ҳам шу мақсадда аввало мактабларни алоҳида-алоҳида ўрганиб чиқдик. «Қайси мактабни қандай фанга йўналтирсак бўлади? Уларнинг моддий ҳамда маънавий таъминоти қандай? Малакали мутахассислар етарлими?» каби саволларга жавоб изладик. Чунки бу масалаларга ойдинлик киритмай туриб, эзгу ишга қўл уриб бўлмасди.

Ҳар қалай, кўзлаган режаларимиз, кўнгилдаги ниятларимиз оғизда ёки қоғозда қолиб кетмади. 6-мактаб эстетик меҳнат синов-тажриба мактабига айлантирилди. Уч йилдирки, бу ерда ўқув махсус дастур ва режа асосида олиб борилмоқда. Ўқувчиларга ўрта маълумот бериш асосида касб-ҳунар ҳам ўргатилмоқда. Битирувчилар шаҳодатнома билан бир қаторда маълум бир касбга эга бўлганлиги ҳақидаги гувоҳномага ҳам эга бўлишмоқда. Бу синов-тажриба ҳар томонлама ўрганилиб, ижобий баҳоланди.

Биз икки йилча бурун 21-мактаб мисолида яна бир янгиликка қўл урдик. Инглиз тилини 1-синфдан бошлаб чуқур ўргатишга киришдик. Ҳафтада беш кун ўқишни жорий этдик. Юқори синфларнинг аълочи ўқувчиларига дарсларга эркин қатнашиш ҳуқуқини бердик. Яқинда шаҳар мактаблари директорлари иштирокида бўлган семинар-кенгашда ушбу ишларнинг самараси атрофлича муҳокама қилинди. Кўпчиликнинг фикрига кўра, тўпланган тажрибалар оммалаштиришга лойиқ деб топилди.

Мен илгариги ўқув-ишлаб чиқариш комбинати негизида ташкил этилган техник лицейда ҳам ажойиб ишлар амалга оширилаётганини алоҳида таъкидлайман.

— Дарвоқе, айни паллада жумҳуриятимиз учун зарур бўлган илғор технологияни вужудга келтириш ҳаракатлари бошлаб юборилган. Бу соҳанинг келгуси равнақи эса кўп жиҳатдан мутахассис кадрларга боғлиқ. Шу нуқтаи назардан қараганда, техник лицейлар катта аҳамиятга эга. Демоқчи бўлганим, техник лицей фаолияти ҳақида батафсилроқ сўзлаб берсангиз.

— Унга 9-синфни битирган ўқувчилар қабул қилинади. Талабалар чилангарлик, тикувчилик, менежер (ишбилармон) иш юритувчилиги, котиба-машинисткалик касбини ўрганишади. Дарслар барча гуруҳлар учун алоҳида дастур асосида ўтилади. Ҳозир лицейда 198 нафар йигит-қиз ҳунар ўрганмоқда.

Лицейни очиш арафасида унда ишлаб чиқариш учун тайёр малакали мутахассислар тайёрлашни назарда тутгандик. Бугунга келиб маълум даражада ниятимизга эришдик. Талабалар машғулотлар давомида олган назарий сабоқларини амалиётда ҳам синаб кўрмоқдалар. Аниқроғи, ўз кучлари билан уй-рўзғор буюмлари, кийим-кечаклар ва бошқа маҳсулотлар ишлаб чиқармоқдалар. Ҳозир улар тайёрлаётган қистирғичлар, мурватлар, кўйлаклар, чойшаблар, болалар кийимлари, иш қўлқопларининг харидорлари кун сайин кўпаймоқда. Бундан болалар икки томонлама манфаатдор бўлаяптилар. Биринчидан, бўлғуси касблари сир-асрорларини пухта билиб олаётган бўлсалар, иккинчидан, ҳалол меҳнатлари самарасини кўриб турибдилар. Маҳсулотларни сотишдан тушаётган маблағнинг маълум қисми ўқувчиларга маош сифатида тарқатилмоқда.

Эргаш ака билан суҳбатдан сўнг лицейга бордик. У ердаги дастгоҳ-ускуналар, замонавий компьютерлар ва ёзув машинкалари чинакам ишлаб чиқариш корхоналаридагидан асло қолишмайди. Тайёрланаётган маҳсулотлар сифати ҳам яхши. Лицей директори Зекки Факидов ютуқлар ҳақида гапира туриб, усталар, фанлар ўқитувчилари етишмаслигини ҳам яширмади. Бу муаммолар бартараф этилса, лицей фаолияти янада кенгайишини таъкидлади.

Ангренда шаҳар раҳбарларининг халқ таълимига жиддий эътибор билан қараётганликлари, айни чоғда маорифчиларнинг изланувчанлиги қандай самара бераётганини қуйидаги рақамлардан ҳам илғаб олиш мумкин: ўтган йили фанлар бўйича республика ўқувчилари олимпиадасида вилоятдан қатнашган 80 ўқувчидан 22 нафари Ангрендан. Олий ўқув юртларига имтиҳонсиз кирганлар вилоятдан 14 нафар, уларнинг 8 нафари Ангрен шаҳридан. Бу йилги олимпиадаларда вилоят бўйича 80 нафар ўқувчи республикага чиқди. Улар орасида ангренликлар 30 нафар.

Сирасини айтганда, ҳамкорликда ҳикмат кўп!

Абдусамат РАҲИМ.

БАҲОЛАШ МЕЗОНИ

Маълумки тест ва рейтинг республикамиз таълим тизимидан тобора мустаҳкам ўрин эгалламоқда. Билимни баҳолашнинг бу янги усуллари ҳар томонлама қулай ва адолатли эканлиги билан кўпчиликнинг ишонч-эътиборига сазовор бўлмоқда. Тошкент архитектура-қурилиш институтида республика олий ўқув юртлариаро «Узлуксиз таълимдаги тест ва рейтинг тизими билан талабалар билимини баҳолаш» мавзуида илмий-услубий анжуман ўтказилди.

Анжуманни институт ректори, профессор Б. Асқаров кириш сўзи билан очиб, олий ўқув юртида тест ва рейтинг усулини қўллашнинг аҳамияти, ижобий жиҳатлари, бу янги усулни қўллашда институт аҳли амалга ошираётган ишлар ва тажрибалар тўғрисида гапириб берди.

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги олий ўқув юртлари бош бошқармасининг бошлиғи С. Ғуломиддинов мутахассис тайёрлаш бўйича янги тизимга ўтилаётган бир пайтда тест ва рейтинг усулларининг Низомини ишлаб чиқиш, методологик ва ташкилий жиҳатларини янада мукаммаллаштириш тўғрисида ўз фикр-мулоҳазаларини баён қилди.

Илмий-услубий кенгашда Тошкент архитектура-қурилиш институти кафедра мудири, техника фанлари номзоди, доцент К. Муҳаммаджоновнинг «Талабаларнинг ўзлаштириш ва рейтингини аниқлаш усуллари», меъморчилик факультети декани, профессор Х. Салоҳиддиновнинг «Меъморчилик ва олий таълим» мавзуидаги маърузалари ҳам йиғилганлар томонидан катта қизиқиш билан тингланди.

Шундан сўнг анжуман ўз ишини шўъбаларга бўлиб давом эттирди.

Республикамиздаги кўпгина олий ўқув юртлари раҳбарлари иштирок этган бу илмий-услубий анжуман сўнгида Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов номига мурожаатнома қабул қилинди.

Мухбиримиз.

ЯНГИ КИТОБЛАР

ИЛК БОР ЧОП ЭТИЛДИ

Педагогика фани тарихида илк бор олий ўқув юртлари талабалари учун «Ўқитувчи» нашриёти «Педагогика тарихидан хрестоматия» ўқув қўлланмасини босмадан чиқарди. Бу китоб олдинги педагогика ўқув қўлланмаларидан тубдан фарқ қилиб, миллийлик руҳи мужассамлашганлиги билан таҳсинга сазовор.

Янги тўпламнинг яна бир хусусияти шундаки, унда буюк алломаларнинг педагогик қарашлари, ахлоқ-одобга доир фикрлари, мактаб, тарбияга оид ҳикматли сўзлари тўлиқ акс эттирилган.

Мазкур хрестоматияга жаҳон педагогика фани ривожида муҳим ўрин тутган атоқли педагогларнинг илғор қарашлари айрим йирик асарлардан парчалар ҳам жамланган. Хрестоматиянинг 1 бобида ўзбек халқ мақол, маталлари, афсоналар, ибратли фикрлар, халқ оғзаки ижоди, достонлардан парчалар ўрин олган. Шунингдек, яна шу бобда Қуръони Каримнинг айрим суралари, Муҳаммад пайғамбаримизнинг ҳадислари, Исмоил ал-Бухорий, Ат-Термизийнинг ҳаёти ва фаолияти ҳам ўрин олган.

II бобда тарбия ва педагогик фикрлар, буюк алломаларимизнинг асарларидан намуналар берилган. Фаробий, ибн Сино, Кайковус, Юсуф хос Ҳожиб, Беруний, А. Югнакий, М. Қошғарий каби атоқли намоёндаларимизнинг педагогик қарашлари мужассамлашган.

Умуман, «Педагогика тарихидан хрестоматия» китобининг чоп этилиши айни муддао бўлиб, у ҳам педагоглар учун, ҳам талаба ва мактабдагилар учун муҳим дастуриламал бўлиб хизмат қилади.

Ў. КАРИМОВ.

Мактабни соғинаман

БОЛАЛИКНИНГ ҲАР КУНИ БАЙРАМ

Бир қараганда, мактаб унчалик катта даргоҳ эмасдек. Лекин ҳар биримизнинг тақдиримиз у билан боғлиқ. Илк марта мактаб партасида ўтириб астойдил хаёл сурганмиз, дўст излаганмиз, дашном эшитганмиз, олқиш олганмиз. Синф доскасига интила-интила бўйимиз чўзилган, тенгқурларимиз билан чўқилаша-чўқилаша тилимиз бийрон бўлган, муаллимларимизнинг сўроқларига жавоб қидириб нутқимиз равонлашган. Бу қутлуғ даргоҳ энг беғубор ва бахтиёр болалигимизга гувоҳдир.

Одамзот ҳаёти давомида жуда кўп танишлар, дўстлар орттиради. Баъзан автобусда ёки шифохонада йўл-йўлакай учратган кишилари билан ҳам қадрдонлашиб, бир умр борди-келди қилиб яшаши мумкин. Лекин уларнинг жуда кўпчилигини унутиб ҳам юборасиз, чунки инсон кўнгли ҳам, хотираси ҳам чегарасиз эмас... Бироқ қадрдонларингиз кўпайган сари синфдошларингизнинг қадри ортиб боравераркан.

Минг шукур, дўстларим кўп, ҳаммаси оқибатли. Лекин айни пайтда мен уларни жамалак ўртоқларимнинг ҳеч бирига ўхшатолмайман. Йўқ, мен бу билан улардан бировини қуйи, бировини устунроқ қўймоқчи эмасман. Барчасининг ўз ўрни, ўз мавқеи бор. Фақат болаликда ўртоқларингизнинг деярли ҳаммаси сизнинг ёппа-ёнингизда, атрофингизда бўлади, уларни асосан қувончларингизга-ю, ўйинларингизга шерик қиласиз. Қолаверса, синфдошларингизнинг миридан-сиригача ота-онаси ким, қаерда ишлайди, укаларининг, опаларининг оти нима, туғилган куни қачон, қандай ҳунари бор, уйи қаерда, ҳовлисида қандай мевалар пишади, ўзи қайси овқатни яхши кўради — ҳамма-ҳаммасини беш қўлдай биласиз.

Одатда, болалар бир-бирларига нисбатан аёвсиз бўладилар: кеча ким қайси дарсдан қочди, ким мактаб боғидан довучча олди, ким кимдан кўчирди, кимнинг ручкаси кимда, ким деразадан тушди, ким кимга лақаб тўқиди ёки ойнани ким синдирди — ҳамма-ҳаммасини синф раҳбарларига шартта-шартта айтиб беришлари мумкин.

Айни пайтда улар бир-бирларига жуда-жуда шафқатли ҳамдирлар: «иккичи»роқ синфдошларининг таъзирини ўзлари боплаб бериб қўядилару, бироқ бошқа бир бегона бола унга салгина пўписа қилса борми — бутун синф ўқувчилари ҳимояга отланишлари турган гап.

Болалар ғийбатдан, фитна-фасоддан анчагина юқори турадилар, уларда бир-бирлари билан ғурурланиш туйғуси кучли. Бирор тенгдоши қандайдир мусобақадан ғолиб бўлиб қайтса борми, ўзлари ютгандек суюнадилар, «Фалончи менинг синфдошим!» деб кўкрагига уриб мақтанишади. Улардаги ҳасаддан холи ана шундай беғараз «мақтанчоқлик» ҳам биз катталар учун ҳавас қилишга арзигулик фазилатдир.

Болалар зимдан эмас, ошкора дўстлашишни маъқул кўрадилар: улар дўстини аяшни ҳам, қизғанишни ҳам жойига қўйишади, онасидан, опасидан, акасидан яширин сирларини унга айтишга ошиқадилар. Биз эса баъзан уларни кўчирмачиликда ёки кўчиртирганликда айблаб хафа қиламиз, ҳатто жазолашимиз ҳам мумкин. Лекин эътибор қилсангиз, шу жараённинг ўзи ҳам ўта яхшиликнинг, ўта олижанобликнинг белгисидир. Унда ҳеч қандай манфаат ҳам, ёмон ният ҳам йўқ. Болалар дўсти ҳаммадан ҳам кўпроқ уни яхши кўришини, унга эътибор беришини хоҳлайди. Ўзи ҳам ўртоғига ёқишга астойдил ҳаракат қилади: у билан бир хил юргиси, бир хил кийингиси, бир хил егиси, бир хил баҳо олгиси келади. Кичкинтойларнинг дўстлиги дахлсизлиги учун ҳам гўзалдир, шунинг учун ҳам у инсон хотираларининг энг теран, энг ўчмас нуқталаридан жой олади. Демак, биз фарзандларимиздан суюнишни, куюнишнигина эмас, дўстлашишни ҳам ўргансак бўларкан.

Энди ўйлаб кўрсам БОЛАЛИКНИНГ ҲАР КУНИ БАЙРАМ бўлган экан. Бугун мен уларни ҳар қандай ҳолатдан қувонч ва ҳайрат, ҳар қандай манзарадан ҳам гўзаллик ярата оладиган митти кашфиётчилар деб атагим келади.

Табиатдаги жамики тирик жон нафосатга ташна. Оддийгина капалакни кузатиб кўринг-а! У ҳам гулларнинг чиройлироғига қўнгиси келади. Жуда қисқа умрини ҳам гул саралаб ўтказади. Бир-бирлари билан қувлашмачоқ ўйнаётган қушчаларнинг ҳаётда завқ олмаётганликларига шубҳа қилиш мумкинми? Тераклар шивир-шивирию, сувларнинг сирли тебранишлари, гулларнинг юзидаги шабнаму, кузнинг эзма ёмғирлари ҳам инсон кўнглига кўрк ва куч ато этади. Хуллас, энтикиброқ, тошқиниброқ тикилсангиз еру кўкдаги ҳамма нарса гўзал. Аслида, гўзаллик ўз кўнглимизда. Уни кашф қила олсак бўлгани. Ҳаётдан яхшилик кутиб, гўзаллик ахтариб яшаган киши ҳеч қачон ютқазмайди.

Гулларнинг хунуги бўлмаганидек, болажонларимизнинг ҳам ҳаммаси ширин ва чиройли. Уларнинг тили одатда «ая», «нон», «дада» деган муқаддас сўзлар билан чиқади. Улар тилининг ҳам, кўнглининг ҳам дағаллашишига асосан биз катталар сабабчимиз. Нафосатга иштиёқ инсон юрагига она сути билан киради. Гўзалликни ҳис қилмай қолган кун эса унинг учун ҳаёт тугайди. Бахт, ватан, тупроқ, муҳаббат, келажак деган тушунчалар ўз маъносини йўқотади. Зеро, биз болаларга чиройли кулишни, чиройли гапиришни, чиройли юришни, чиройли овқатланишни, чиройли саломлашишни, чиройли кийинишнигина эмас, балки чиройли йиғлашни, чиройли ранжишни ҳам ўргатишимиз зарурга ўхшайди. То ки ҳамма нарса чиройли бўлсин!

Яқинда бир гуруҳ ўқувчилардан: «Муаллимларингиз «сиз»лаб гапиришса яхшими — «сен»лабми?» деб сўраганимда деярли ҳаммаси: «Сиз»лаб гапиришса яхшийди!» деб жавоб беришди. Демак, болалар вужудида ширинликка нисбатан табиий эҳтиёж бўлганидек, ширин сўзга, меҳрга ҳам улкан бир ташналик мавжуд. Агар биз фарзандларимизнинг жисмидаги ва руҳидаги ўша эҳтиёж, ўша ташналикни қондира олсак, уларнинг кўнгли ҳеч қачон дағаллашмайди. Зотан, меҳрга тўйинган кўнгилгина ўзгаларга меҳр бера олади.

Бахт исини туйгим келади
Қизларимга баҳорни мақтаб
Етаклашиб юргим келади
Боғ оралаб, гулзор оралаб.
Барча қушлар номини айтиб —
Таништирсам дарахтлар билан.
Сочларига толбаргак тақиб —
Сўнг уларни кузатсам зимдан.
Вақт ҳокимлик қилган бу чоғлар.
Ўз ёғимда ўзим куяман.
Эсга тушса гуллаган боғлар.
Деразамдан қараб қўяман.
Шафтолизор тўкди ифорин
Биз йўқлашга фурсат тополмай.
Доғда қолдим яна баҳорни
Қизларимга таништиролмай...

Замира ЭГАМБЕРДИЕВА.

«Маърифат» хабарлари

ҲАЙЪАТ ЙИҒИЛИШИ БОЕВУТДА ЎТАДИ

Гулистон шаҳрида Сирдарё вилояти халқ таълими ходимлари фаолларининг йиғилиши бўлди. Унда Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазири Ж. Йўлдошев вилоят халқ маорифи тизими аҳволини чуқур таҳлил қилиб, «Таълим тўғрисида»ги Қонунни амалга ошириш билан боғлиқ вазифалар ҳақида нутқ сўзлади. Вилоят халқ таълими бошқармаси бошлиғи С. Ғуломова, Шароф Рашидов тумани халқ таълими бўлими мудири Х. Шукуров ва бошқалар маорифчилар олдида турган муҳим вазифаларга тўхталдилар.

Йиғилишда вилоят ўқитувчилари хорижий давлатлар маорифини ўрганишдан манфаатдор эканликлари таъкидланди. «Маърифат» ва «Учитель Узбекистана» газеталарида чоп этилган «Япония таълим тизими» мақоласини ҳамда АҚШ ва Германия таълимига оид тайёрланаётган мақолаларни «Маърифат» газетасига илова тарзида нашр этиш таклиф қилинди.

Халқ таълими вазири Ж. Йўлдошев Боёвут туманидаги мактаблар, болалар боғчалари ва ҳунар-техника билим юртлари фаолияти билан танишди. Туман ҳокими Г. Алиев, халқ таълими бўлими мудири К. Шарофбоевлар Боёвут тумани мисолида таълим тизимида иқтисодий ислоҳот ўтказишга бағишлаб, май ойида ўтказиладиган вазирлик кўчма ҳайъати йиғилишига тайёргарлик тўғрисида гапирдилар.

С. АЛИЕВ.

●

МАЗМУНЛИ КЕНГАШ

Яқинда Юнусобод туманидаги 274-ўрта мактабда «Хулқ-атвори гўзал инсонлар иймонда комилдирлар» мавзуида тарбиявий ишлар бўйича директор муовинлари ва кутубхоначиларнинг кенгаши бўлиб ўтди. Кенгаш қатнашчилари даставвал мактаб ўқувчилари томонидан ташкил этилган «Моҳир қўллар» кўргазмасини, халқ амалий санъати намуналарини завқ билан томоша қилдилар. Сўнгра Рихсия Шокирова раҳбарлигидаги 7-«Б» синф ўқувчиларининг очиқ тарбиявий соат дарсини, «Ёш математиклар» тўгараги раҳбари Наргиза Солиҳова бошчилигида ўтказилган «Ўйла, изла, топ» беллашувини кузатдилар. Ёш адабиётчилар «Ниҳол» тўгараги аъзоларидан Сурайё Имомова, Зиёда Мирзаева, Гулюз Валиева, Нозима Усмоновaларнинг илк шеърий машқлари ҳам кенгаш қатнашчиларига манзур бўлди. Мактаб бадиий ҳаваскорлари «Омон ёр» фольклор дастасининг қувноқ лапар ва қўшиқлари кенгашга файз бағишлади.

М. ВАЛИЕВА.

ҲИММАТ

Наврўз байрами кишиларнинг дилига ёруғлик ва қувонч олиб кирди. Одатдагидек байрам муносабати билан турли корхоналар, идоралар моддий жиҳатдан муҳтож оилаларга ёрдам кўрсатишмоқда. Куни кеча пойтахтимизнинг Собир Раҳимов туманидаги ёрдамга муҳтож оилалар болаларига етим-есирларга байрам дастурхони ёзилди. Қувноқ музика садолари остида боғча болалари ва ўқувчиларга турли совға-саломлар, кийим-кечаклар тарқатилди. Бу ишда туман ҳокимияти, халқ таълими бўлими, «Ҳилол» ўқув-ишлаб чиқариш бирлашмаси, бош кийимлар фабрикаси ҳамда 29-дўкон жамоаси ва туман ошхоналар акционерлик жамияти томонидан тўпланган. 30 миллион сўмликдан ортиқ совғалар тортиқ қилинди.

Байрам тантанасида сўзга чиққанлар саховатпеша ташкилотларга миннатдорчилик билдиришди.

Суратларда: хайрия маросимидан лавҳалар.

Х. МИРЗАКАРИМОВ олган сурат.

Янги рукн: маънавият гулшани

БОҚИЙ ҲАМРОҲИМ

АДИБ, ТАРЖИМОН ВА МУНАҚҚИД ИБРОҲИМ ҒАФУР БИЛАН ПУБЛИЦИСТ АШУРАЛИ ЖЎРАЕВ СУҲБАТИ

Ашурали ЖЎРАЕВ: Иброҳим ака, сизда китобга меҳр қачон уйғонган? Илк ўқиган китобингизни эслайсизми? У қайси китоб эди?

Иброҳим ҒАФУР: Болалик чоғларим китоб менинг ҳаётимга қандай кириб келганлиги ҳақида сўзлашдан олдин, андак бўлса-да, болаликдаги ёдимда қолган баъзи таассуротлар тўғрисида эслаб ўтишга тўғри келади. Чунки энг катта китоб бу — ҳаётнинг ўзи. Бошқа барча китоблар эса унинг унча-мунча ўхшаган ёки ўхшамаган нусхаларидир. Ҳар бир одамларнинг таассуротлари — унинг ёзилмаган китоблари. Мен ҳаётдан олинган таассуротларни китоб қаторига қўяман. Чунки улар одамнинг шаклланиши ва тарбиясида ҳам катта аҳамият касб этади, ҳам жиддий таъсир кучига эга.

Урушдан пича илгари туғилганман. Илк болалик пайтларим уруш ва урушдан кейинги йилларга тўғри келган. Биринчи, иккинчи синфларга бир кун кийилгандан сўнг жағи очилиб қоладиган, ичи кўчанинг чанги, тупроғи, лойи, қори, ёмғири билан лиқ тўладиган «жуҳуд» калиш кийиб қатнаганман. Чамаси, бу калишни машиналарнинг эски, ишдан чиққан камераларидан елимлаб ясар эдилар. Оёғим то мактабга етиб боргунча қоп-қора балчиққа ийланар, кузнинг совуғида ачишиб, худди игна санчаётгандек оғрир эди. Ўша пайтлар қишлар жуда қаттиқ келар ва узоқ давом этарди. Мактабдан қайтгач, танчада узоқ ўтирар, қотиб, шишиб, тамомила жонсиз бўлиб қолган оёғим аста яна ўз ҳолига қайтарди. Товонларим ва панжаларимнинг оралари ёрилиб кетарди. Уйимизни чорбоғ уй деса ҳам бўларди. Учта шипи баланд синчли уй, тепасига зич қилиб тоқи терилган. Баҳор ва қиш серёғин кезлар томдан чакка ўтар, уйнинг ичи чакка йиғиладиган тоғора ва тоғорачаларга тўлиб кетарди. Бир уйда отам, онам, укам ва мен ётардик. Уйимизнинг орқа томонидан чексиз боғзорлар бошланарди. Қатор-қатор ва охири кўринмайдиган ишкомлар, боғнинг олис этакларидаги улкан ёнғоқзор ва нокзор, беҳизорлар болалигимда ҳам кўзимга ажиб тароват ва ҳузур бағишларди. Ёз келганда ишкомлар ичра катта-катта кесаклар оралаб қувлашиб юрар, шиғил осилиб ётган узумларнинг лазиз ва муаттар ҳидлари бошларимизни айлантирар, ишкомлар кўнглимизни тўқлик ва бағрибутунлик ҳиссиётлари билан тўлдирарди.

Уруш йиллари ва урушдан кейинги йиллар бизнинг теварак-атрофимиздаги кўп боғзорлар қаровсиз ва эгасиз қолди. Катта шукуҳли боғларга етимхоналар кўчиб келдилар. Қаровсиз боғларимизнинг бир чеккаси ишчиларга томорқа қилиб берилди. Ишчилар ишкомларни бузиб, ўрнига бақлажон ва картошка экдилар. Сўнг ишчилар ҳам кетиб қолишди ва яланғоч ерлар не вақтларгача экилмай, шувоқзор бўлиб ётди. Сўнг у ер-бу ерлардан одамлар кўчиб келиб, ўзларига муваққат уйлар қуриб яшадилар.

Уруш йиллари еримиз ва боғимизга жуда катта солиқ чиқарди. Отам ва тоғам ҳарбий хизматга чақирилган, катта хонадон ёлғиз онамнинг қарамоғида қолган эди. Эсимда, бир йили уйимизга бир қанча серҳаҳл амакилар келишди. Уйдан онамнинг барча бисотларини ҳовлига олиб чиқишди. Қадимги хитойи чиннилар, улкан вазалар, чўғдек гиламлар, офтобалар—ҳаммаси-ҳаммаси ташқарига уйилди. Рўйхат қилинди. Сўнг солиқ эвазига катта аравага ортиб қайгадир олиб кетилди. Онам шўрлик юм-юм йиғлаб қолавердилар. Шундан сўнг онам жуда маъюс бўлиб қолдилар. Ердан, боғдан ҳам кўнгиллари совуди. Эртаю кеч тикув машинасидан бош кўтармай чеварлик қиладиган ва тиккан кўйлакларини қайсидир артелга топшириб келадиган бўлдилар.

Тоғамни отам муаллимликка ўқитган, урушнинг қайси йилидир, эҳтимол, боши бўлса керак, уйлантирган, сўнг ҳар икковлари урушга чақирилган эдилар. Гўзалдан гўзал келинойим алоҳида безатилган уйда турар, уйнинг токчалари ойнаванд жавон қилиб ишланган, бу жавонларда тоғамнинг китоблари авайлаб сақланарди. Онда-сонда тоғамнинг уйларига онам билан кириб қолсам, шу ораста терилган, муқовалари ажиб ранг-баранг китоблардан кўзимни узолмасдим. Улар менга жуда сирли нарсалар бўлиб кўринарди. Лекин келинойим уларга қўл тегиздирмас, тоғангиз келса, уришади, деб кўз қорачиғидек асрарди. Китобларга ғубор қўндирмасди.

Чорсудан аммам бизникига тез-тез келиб турар, ҳар келганларида бизга нечукдир ширинликлар келтирар, аммам келганда онам ўзларида йўқ хурсанд бўлар, аммамга елиб-югуриб меҳрибонлик қилар, аммам танчада ўтириб узоқ ҳикоялар бошлар, онам ва биз берилиб тинглардик. Аммам доим катта оппоқ рўмол ўраб, оқ-сариқ камзул кийиб, оқликка бурканиб юрардилар. Ҳар келганларида қўлларида оқ тугунчага ўралган икки-уч эски китоблардан келтирар, сўнг уларни қироат билан онамга ўқиб ўтирардилар. Онам ўзлари китоб ўқиёлмас, лекин бениҳоя берилиб китоб эшитардилар. Онамнинг гап-сўзлари ҳам одамнинг ҳеч хаёлига келмайдиган мақол-матал ва қўшиқлар билан безанган бўларди. Онам ғоятда корпармо ва сўзга чечан бўлганликларидан атрофларида кўп аёллар йиғилар, холаларим келишар, чамаси, онам билан турли турмуш икир-чикирлари устида маслаҳатлашар эдилар. Аммам ҳам онамга далда берар, онам қийинчиликларни ҳеч писанд қилмай мардона енгиб борардилар. Аммам кўпинча «Абомуслим»ни ўқир, Қуръон ва Ҳадисларни китобдан тиловат қилардилар. Ҳали ҳамон сариқ чироғ ёруғида узун кечалар китоб ўқиётган аммам кўз ўнгимдан кетмайди. Унинг майин, шикаста овози қулоғимда жаранглаб туради. Онамнинг бу қадар берилиб китоб тинглаганларини кўриб мен ҳам беихтиёр аммамнинг овозига қулоқ солар, сўзлар қулоғимга кирса ҳам, уларни англамас, фақат сўзларнинг турфа оҳанглари хаёлимга ўрнашиб қоларди.

Эҳтимол, китобдек сирли бир нарсага қизиқиш ўшанда аммамнинг таъсирида пайдо бўлгандир. Қизиқиш жуда эрта туғилдию, лекин меҳр анча кейинроқ, эсим кириб, китобларни тоза тушуниб ўқийдиган бўлганимдан сўнг пайдо бўлгандир.

Учинчи синфда ўқиб юрганимда «Ўқиш китоби»мни бир кунда бошданоёқ ўқиб чиққан эдим. Ўшанда жуда кўп номлар, шеърлар, ҳикоялар, асарлардан парчалар ёдимга ўрнашди. Муаллим «Ўқиш китоби»дан сўраса, шариллатиб, тутилмай айтиб берадиган бўлдим. Ранггаргина бир муаллима бизни ўқитар, унинг овози бениҳоя ёқимли, ўзи бизга беҳад меҳрибон эди. Совуқ авжга минган кезлар бизни камзулига ўраб, бағрига босиб иситар, унинг ширин сўзи бизга дармон бўларди. Лекин у касалванд эди, баъзан кўп кунлар келмай қолар, бошқа дарс ўтадиган одам бўлмагани учун бўш ўтирардик. Ёки муаллимамизни кўриб келардик.

Шу синфда ўн ёшларимда мен илк бора мустақил равишда Миркарим Осимнинг «Ўтрор» деган китобини ўқидим. «Ўқиш китоби»да ҳам Миркарим Осимнинг номи ёзилган, унинг бир қанча асарларидан кичкина-кичкина парчалар берилган эди. «Ўтрор»дан сўнг Айнийнинг «Эски мактаб» китобини ўзим дўкондан сотиб олдим. Унда ўн бирга кирган эдим. Янгигина урушдан қайтган отам ҳайитлик пул бердилар ва мен унга «Эски мактаб»ни сотиб олдим. Янглишмасам, биринчи харид қилган китобим шу эди. Худди шу пайтда Уйғуннинг шапалоқдеккина, ҳеч қандай безаксиз оппоқ бир шеър китоби қўлимга тегди. Унда ёзилган шеърлар юрагимга мойдек ёқди. Аммам каби овозимни чиқариб ўқидим. Севги ва қасос ҳақида ёзилган бу шеърлар оғзимга шунчалар татти туюлдики, асти қўяверасиз. Албатта, шеърларнинг сўзларини тушуниб-тушунмас, лекин менга шеърларнинг оҳанглари, сўзларнинг жарангланиши, ажиб қаҳрамонлик ва умидворлик шу қадар ёқарди. Эсимда қолган сатрлар, сўзларни ҳар қайда сабаб-сабабсиз овоз чиқариб такрорлаб юрадиган бўлдим.

Ўн ёшимда китобга шундай ишқивоз бўлдим. Лекин китоблар одамнинг юрагини эзаркан. «Ўтрор» ҳам, «Эски мактаб» ҳам юрагимни эзди. «Ўтрор» ва айниқса, унда тасвирланган Темур Малик юрагимни ноаён сирли ҳисларга тўлдирди. Унинг мўғуллар билан мардона жанглари, дарёда ёв билан омонсиз олишиб сузиб боришлари, умри поёнида Хўжанд кўчаларига кириб келишлари мени тамомила ўзига ром этган эди. Айниқса, унинг ўз ўғли билан учрашувини қайта-қайта ўқир, бу парчадаги инсоний таважжуҳ ўзига асир айлаб, хаёлимда турли фантазиялар уйғонарди. «Кечки пайт. Хўжанд муаззинлари бирин-кетин тақводорларни намози асрга чорламоқдалар. Белига качкул осган жандали дарвиш иргай таёғига суяниб, қинғир-қийшиқ кўчалардан аста бормоқда. У аҳён-аҳёнда тўхтаб, эгалари ташлаб кетгач, хароб ҳолга келган ҳовлилар рўпарасида тўхтар, сўнг яна индамай ўтиб кетарди. Ниҳоят, у катта дарвозали ҳовли олдида тўхтаб, бир лаҳза иккиланиб тургандан кейин ҳалқани тақиллатди. Ўн беш-ўн олти ёшлар чамасидаги бир йигитча дарвозани очиб, дарвишнинг кимлигини суриштирди. Дарвиш жавоб ўрнига:

— Кимнинг ўғлидурсен? — деб сўради.

— Мен улуғ Темур Маликнинг ўғлидурмен.

Кўзидан дув ёш оқиб кетган дарвиш йигитчани қучоқлаб, пешонасидан ўпди, кейин кўз ёшларини артиб:

— Агар отангни кўрсанг, танирми эдинг? — деб сўради.

— Отам мўғул билан жанг қилиб чекинганида мен гўдак эканмен. Анинг ўлик-тиригидан хабаримиз йўқ. Мушфиқ онамнинг вафот этганларига тўрт-беш йил бўлди. — Дарвиш бу гапни эшитиб хўрсинди-да, «Омин» дегандек юзини сийпаб қўйди. — Бу ҳовлида илгариги хизматкоримиз Одина, анинг хотуни ва мен турармиз»...

Ўша узоқ қирқ етти-қирқ саккизда ҳам бу парча шундай эдими ёки бошқачароқми, ҳозир айтолмайман, лекин назаримда шундай эди. Мен бу парчани ва ундан кейинги Темур Маликнинг эски мўғул кушандаларига дуч келиши эпизодларини такрор-такрор ўқир, баъзан кўзимга ёш қалқар, хаёлимда ноаён тасаввуротлар жонланарди.

Мен ўша йилларда ёшимга номуносиб бўлган китобларни «Навоий», «Қутлуғ қон», «Олтин водийдан шабадалар», «Ёдгор», «Қўшчинор», «Пўлат қандай тобланди», «Менинг дорилфунунларим» ёки «Диканка қишлоғи оқшомлари»ни ўқиганларимда ўзим учун ҳам қаҳрамонлик ва ҳам инсонийлик намунасини ахтарардим. «Навоий»да Арслонтой ва унинг севгиси, «Қутлуғ қон»да Йўлчининг Қора Аҳмад билан олишуви, «Қўшчинор»да Сидиқжоннинг ўзи севган ҳовли ва одамларни мардона тарк этиши каби ҳолларни жуда севар, бундай тасвирларни доим қайта-қайта ўқирдим. Кейинчалик «Геклберри Финнинг саргузаштлари», «Том Сойернинг бошидан кечирганлари», «Том тоғанинг кулбаси», «Қуллар» ва «Дохунда» каби асарларни, Гюго, Балзак, Валтер Скоттнинг романларини, жуда-жуда кўплаб қўлим етадиган асарларни ўқиган чоғларимда ҳам улардан нечукдир шундай қаҳрамонлик ва инсонийлик ҳолатлари энг юксак даражада зуҳурланган жойларини севиб мутолаа қилардим. Ўзим билиб-билмай бу ички ҳиссиётларимга ўз таъсирини ўтказар, хаёлим инсонийликнинг энг олий нуқталарини намоён этишликнинг орзусида ўртанарди. Бахтимга ўша йиллари ўзбек халқ достонлари ва эртаклари кўплаб чиқа бошлади. Мен «Гўрўғли» ва «Кунтуғмиш», «Ширин билан Шакар»лар, «Уч оға-ини ботирлар»дан ҳам худди шуни — қаҳрамонлик ва инсонийликнинг ўз чўққисида намоён бўлиши намуналарини изладим, топдим ва таъсирландим. Агар китоблар мени тарбия қилган, туйғуларимни уйғотган ва маърифатли қилган бўлсалар, улар худди шу томонлари билан юрагимни эгалладилар, эркин, ҳур фикрлашга муҳаббат уйғотдилар, одамнинг муносабатлари ичида энг қимматлиси ва қадрлиси — олижанոблик ва эзгулик деган ишонч туғдирдилар. Университетга ҳам мени шу китоблар қўлимдан етаклаб бошлаб бордилар. «Сароб» чиқди, «Ўтган кунлар», «Меҳробдан чаён», «Обид кетмон» чиқди. «Минг бир кеча» чиқди. Таҳакур романлари чиқди. О, уларда мен излаган ва мен севган ишлар, муносабатлар саҳоватли қалам билан шунчалар жозибадор тасвирланган эдики, ўзимни уларга ошно бўлаётганимдан беҳад бахтиёр сезардим.

Эллик бешинчи йилгача бўлган китобсизлик ва демак, маънавиятсизлик тугаган эди. Эллик бешинчи йилгача ҳамма китобларни ўқиб бўлдим, деб юрган пайтларим бўлган. Янги китоблар ғоят кам эди. Айнийнинг романлари ва «Эсдаликлар»и қўлимизга текканда, эллигинчи йилда илк ўзбек антологияси дунё юзини кўрганда, суюнчимизнинг чеки бўлмаган. Лекин уларнинг бари, Айний романларидан ташқари, мафкура тароғини кўрган эди. Одамнинг хаёлини юксалтирмас ва парвозга ундамасди. Кўп ва аксарий китоблар ўтмиш ва унинг фожиалари ҳақида ҳикоя қиларди. Руҳни ўлдирар ва сўлғинлик кайфиятларини яратарди у китоблар. Ўтмиш билан эзиш ўтмишдан юз ўгиришга, илдизларга менсимай ва ҳатто нафрат билан қарашга олиб борарди. Бу эса энг оғир касаллик — илдизсизлик касаллигини келтириб чиқарарди. Илдизсиз одамга замон қанча бойлик бермасин, омад ато қилмасин, бари кўп ўтмай совурилиб битади. Илдизсиз одамлар тоифаси юзага чиқди. Уларнинг қанча-қанчалари замон хирмонларида совурилиб кетдилар. Яхши, мен бешинчи синфдан русчани ўрганиб олдим. Тушунсам-тушунмасам, Тургенев, Толстой, Гоголь, Салтиков-Шчедрин, Гаршин, Успенский, Пушкин, Лермонтов, Горький асарларини ҳам ўзбек, ҳам ўз аслида ўқишга киришдим. Лекин уларда тасвирланган ҳаёт қанчалик улуғвор бўлмасин, атрофимдаги ҳаётга ўхшамасди. Эсимда, илк мактабга борганимда икки қаватли қатор деразали, шоён зинали оппоқ мактаб менга жуда ғалати бино бўлиб туюлган. У мен билган, кўрган биноларга ўхшамасди. Шунинг учун балки ётсираб турганман, ўзимни ўнғай сезмаганман. Кейин албатта ўрганиб кетганман. Лекин шу ўхшамаслик китобларда ҳам тўла акс этарди. Фақат Гоголь ва Лермонтовни ўқисам, ўхшамаслик туйғуси унчалик билинмасди. Улар худди менинг туйғуларимни ёзгандай жуда яхши тушунар ва мутолаамдан фароғат олардим. Бу китоблар ҳам одамни қаттиқ эзади. Одамнинг бу руҳий қийноқларга чидаши қийин. Каренин бўлиш, Вронский бўлиш, Анна бўлиш жуда-жуда қийин. Улар ўзларича ҳақ эдилар. Лекин мен уларга ишонмасдим. Ишкомлар, лолақизғалдоқлар очиладиган сувоқ томлар, тор иланг-биланг кўчалар ва тавозе, одоб-икромга ўрганган, етти ёшидан қулоғига суралар уни ва «Абомуслимлар» нолиши кирган одам ростдан ҳам бу асарларни қабул қилиши қийин. Лекин тасвир маҳорати! Лекин ҳаётни билиш, англаш ва тушунтириш санъати! О, қанчалар кўз илғамас юксакликларда эди бу ёзувчилар ва уларнинг асарлари! Ҳайратланмай, лол қолмай илож йўқ! Лекин Шарқда бундай ёзмайдилар ва ёзолмайдилар! Бу рус ёзувчиларига хос!

Замон ўзгаргани сайин, одамнинг ёши улғайгани сайин унинг атрофи ўзгаргани-дек, уни қуршаган китоблар ҳам ўзгаради, янги оламлар очилади, илгари ўқилмаган, хаёлингга келмаган муаллифлар сени қуршаб оладилар. Улар ажиб бир тарзда сенинг шу чоғлардаги руҳий ҳолатинг, кайфиятларинг, қизиқишларинг, талаб-эҳтиёжларингга сирли бир тарзда мос тушадилар. Бошқаларни билмадиму, лекин менинг ҳаётимда доим шундай бўлган. Эллигинчи йилларнинг охири, олтмишинчи йилларнинг бошларида Қодирий асарлари билан бир вақтда Эрнест Хемингуэй, Александр Грин, Паустовскийларнинг асарлари чиқди. Булар мен илгари ўқиган барча асарлардан бутунлай фарқ қилар, ўзгача олам, ўзгача ҳиссиётлар, ўзгача тасвирлар, ҳаммаси тасвир ва сурур, тасвир ва сурур, ўзгача лафзлар, ўзгача фасоҳатли муносабатлар. Бу китоблар одамни ўта матонатли қилади ва хаёлларнинг жуда баланд оламларига бошлаб чиқади. Ҳар ҳолда, ўша пайтлар менга шундай туюлган эди. Яна бу йиллар ҳаётимга Ремаркнинг романлари, «Ёш Вертернинг изтироблари», Анатол Франтс, Эдгар Понинг афсунгар ҳикоялари, Мопассан, Сомерсет Моэм кириб келди.

А. Ж: Бир суҳбатимизда икки-учта китобни бир пайтда ўқишингизни айтган эдингиз. Бу фикрни чалғитмайдими?

И. Ғ: Қирқ ёшлардан кейин менда шундай одат пайдо бўлди. Бир китобни муттасил ўқиш одамни толиқтиради ва ҳатто бездиради. Мен бир кунда бир қанча китобларни ўқишим мумкин. Ҳаммасидан ўзимга яраша таассуротлар оламан. Китоблар олами худди гуллаб ётган боғни эслатади. Ҳар мева, ҳар гул, ҳар куртакнинг ўзига яраша тароватни ва жозибаси бор. Фикрнинг чалғиши яхши нарса. У фикр бўлгач чалғимай сира иложи йўқ. Чалғиб-чалғиб янги бир қиррани топади. Китоб фикрни чалғитмайди, балки чархлайди. Китоблардаги оламлар билан сизнинг ҳаётий тажрибаларингиз тўқнашади. Шунда ҳиссиётларнинг бойиш ҳодисаси рўй беради.

А. Ж: Машҳур хитой адиби Чжан Чао: «Китобни йиғиш қийин эмас, кўриб чиқиш қийин. Кўриб чиқиш ҳам қийин эмас, ҳаммадан ўқишга ўрганиш қийин» деган эди. Аслида китоб харид қилиш ва ўқиш инсондан жиддий савод, маданият ва матонат талаб қилади. Мудом китоб йиғиб уни ўқимайдиган, хонадон безаги учун жавонларни тўлдириб қўйган кимсалар ҳаётда учрайди. Бундай сохта зиёлилар ҳақида нима дейсиз?

И. Ғ: Етмишинчи йилларда собиқ иттифоқда ҳам, Ўзбекистонда ҳам китоб чиқариш нисбатан анча ўсган эди. Жаҳон мумтоз адабиётининг гўзал нашрлари дунёга келди. Икки юз жилдлик жаҳон адабиёти кутубхонаси чиқди. Нисбатан тўкчилик замони бўлди. Одамлар буюм, нарса орттириш кўйига тушдилар. Қизларни қўша-қўша гиламлару чет элларда ясалган нафис мебеллар билан куёвга узатиш расм бўлди. Одамлар аста уй-жойга қарай бошладилар. Албатта вақти-вақти билан икки қаватли уй солганлар қаттиқ таъқиб қилиниб ҳам турди. Лекин, барибир, одамларнинг уй-жой сола бошлаганларининг ўзи замонда ҳам, кишилар психологиясида ҳам ўзгариш бошланганидан дарак берарди. Уй солиш фаровонлик ва тўкчилик, кўнгли бутунлик белгиси. Уй солган, катта-катта чароғон залларга чўғдек араб гиламларини ёзган кишилар жавонларни ҳам фақат қимматбаҳо чиннилар билангина тўлдирмай, кўп жилдлик мумтоз адабиёт нашрлари ва айниқса, икки юз жилдлик жаҳон адабиёти намуналарини ҳам сотиб олдилар. Бу ажойиб асарлар жавонлар ва чароғон залларнинг безагига айланди. Бу хонадонларда биллур қандиллар қандай хизмат бажарган бўлса, ҳашамдор китоблар ҳам шундай хизмат ўтардилар. Уларга кўп ҳолларда уй безаги — нарса деб қарардилар. Китоб нарсага айланди. Бухоролик қувноқ бир йигит Чехословакияга саёҳатга бориб, уйга ажойиб бир қандил олиб қайтганлигини ҳикоя қилиб берган эди: «Қандил жуда катта ва кўзни қамаштирадиган даражада гўзал экан. Уйга олиб келиб шипга осмоқчи бўлдим. Лекин бизнинг шиплар бу қандил учун жуда пастлик қилди. Бошимиз у ёққа ўтсак ҳам қандилга тегар, бу ёққа ўтсак ҳам тегарди. Ҳар қанча чиройли бўлмасин, қандилни олиб ташлашга тўғри келди. Уни сотиб олаётганда уйимизнинг аҳволини ўйламаган эканман. Қандилдан воз кечдим». Китоб йиғарлар ҳам сиз айтгандек, мана шундай қандил ишқивозига ўхшашарди. Аммо қаранг, ҳозир бундай ишқивозлар қолмади ҳисоб. Лекин, барибир, китоб уйда бўлса, бир кун бирон кимсанинг қалбига йўл топади.

А. Ж: Бирор китоб ҳаётингизда ё ижодингизда жиддий бурилиш ясашга сабаб бўлганми? Умуман, яхши китоб ўқиганда қандай ҳолатга тушасиз?

И. Ғ: Етмишинчи йиллар давомида мени доим бир нарса қийнаб келди: Ўз ёзганларимдан ўзим ҳеч қониқолмасдим. Ёзганларимда ғирром йўқ эди. Жон куйдириб, севиб, муҳаббат билан бадиий адабиёт, китоблар ва ёзувчилар ҳақида ёзардим. Лекин нима сабабдандир қилаётган ижодий ишимдан фароғат топмасдим. Одамга ўз иши фароғат ва қониқиш ато этмаса, ўсиш, ўзгариш йўқолади, туғанмас руҳий қийноқлар ҳам худди шундан. Ишларим тор доирада қолиб кетаётгандай ва энг муҳими, жуда зарур бир нима етишмаётгандай эди. «Бундай ёзмаслик керак, бундай тангу тор яшамаслик керак», деган буровга ўхшаган фикр тўхтовсиз кемирар ва пармаларди.

70-йилларда Ўзбекистонда янги фикрли, янги оҳангли, янги мавзули шоирлар юзага чиқишди. Шеъриятда жасорат, ўз-ўзидан норозилик, киноявийлик тўлишди. Ўша пайтлардаги Эркин Воҳидов ва Абдулла Ориповни эсланг. Улар ижодида киноявийлик яхшигина кучайди. Мен буни ижтимоий-маънавий турғунликдан, миллий қадрсизланишдан чиқиш орзуси деб тушунардим. Миллатнинг аҳволини ҳар қачон, ҳар ерда шоирлар аввало яхши англаб, яхши ҳис қиладилар. Ўша замонлар шоирларнинг ёзганларида мавжуд аҳволдан норозилик бўртиб турар, ноаён изтироблар шиддатланарди.

Ўша йиллар мен узоқ орзу қилиб, ниҳоят, «Қуръон», «Таврот», «Инжил», «Забур», «Панчатантра», «Дхаммапада», «Бхагавадгита», «Овисто» парчаларини ўқишга муяссар бўлдим. Ўқигач, дунё адабиёти, фалсафаси, маданияти ва умуман, ҳар қандай маданият ҳодисаси бўлган китобни бу илоҳий муждаларсиз англаб, таҳлил этиб, инсоният, қолаверса, миллий тараққиёт тарихий жараёнларидан ажратиб қараб бўлмаслигини тушуниб етдим. Таҳлилни ўзгартирдим. «Прозанинг шоири» ва «Шеърият — изланиш» деган ўша пайтда чиққан китобларимда ўз назаримда таҳлилни ўзгартиришга, адабий ҳодисаларга муносабатни янгилашга уриндим, лекин билмадим, янги бир нуқта тополдиммикин бу борада? Ўшанда адабий асарнинг туб синоатини, туб қимматини ва туб моҳиятини, туб ҳақиқатини топишга интилдим. Шу тўрт «туб»ни излашни ўзимча янги таҳлил деб юрдим. Яна қайдам? Саксонинчи йилларда ёзган машқларимда шунга эришдиммикин?

Сўнг «қайта қуриш» етиб келди. Миллий ҳаёт, ҳурфикрлик жонланди. Яқин ўтмиш қайта баҳоланди. Ҳаммадан ҳам муҳими, мазза қилиб китоб ўқиш имконияти туғилди. Маркес, Борхес, Кафка, Фриш, Роберт Музил, Кортасарлар чиқди. Нитсше, Зигмунд Фрейд, Эрих Фромм, Карл Ясперс, Шопенгауер, Чўлпон, Фитрат, Беҳбудий ва бошқа кўплаб улуғвор ақл эгаларининг мағиз-мағиздор, келбатли асарлари чиқди. Японияниинг мумтоз шеърияти ва насри, қадим Хитой, Ҳиндистон, кўпгина Шарқ донишмандларининг ҳикматларини ўқишга муяссар бўлдик. Менга япон насри ва айниқса, Сен-Сёнагоннинг «Ёстиқ остидаги мактублар» асари қаттиқ таъсир қилди. Борхес ва Сен-Сёнагонни ўқигач, ўзимнинг энг яқин ёзувчиларим ва маслакдошларимни топгандек суюниб кетдим. Китобларнинг қудратини қаранг, улар таъсирида ўзимнинг не замонлардан бери шаклини топмай юрган ёзувларим, ўйлар, таассуротларим мансура тусига кирди. Балки «Қуръон» ва «Таврот» эъжозидан ўтгандир бу шакл. Япроқ қуёшга нимани ҳикоя қилса, мансура ҳам худди шундай ҳикоятлар сўйлаб беради, деб умидландим.

Китобларнинг таъсири ҳақида худди Парандовский ёки Паустовский каби катта-катта жозибадор асарлар ёзиш мумкин эди...

А. Ж: Саёз, бемаъни китобларнинг кўплаб чоп этилаётганлиги миллатнинг маънавиятига салбий таъсир қилмасмикин?

И. Ғ: Балки буни қандайдир тарзда бўлмасин фикрлашга, ўзини кўрсатишга уриниш деб тушунмоқ керакдир. Ўз маблағи ҳисобига китоб чиқариш ва шуҳрат қозонишга уриниш эҳтимол унчалар айбли нарса эмасдир. Лекин ёзилган нарса жўн ва ибтидоий бўлсаю, шунга қарамасдан, уни турли йўллар билан нашр қилишга киришилса, бу жуда ёмон айбдир. Ўзини ва ўзгаларни алдаб юрадиган бети қаттиқ кишилар бўлади. Уларга қаллоблик оддий бир нарса бўлиб кўринади. Қалбаки нарсаларни асил нарса деб тиқиштирмоқчи ва тушунтирмоқчи бўлиб уринадилар. Чамаси, «ёзувчи» деган ном уларга ниқоб учун керак. Одамлар ҳузурига жулдур ва исқирт либосда чиқиш қанчалар уят бўлса, қалбаки ва саёз китоблар чиқариш шунга ўхшаган уят ишдир. Ҳар бир китобга маданият ҳодисаси, миллат ҳаётидаги ҳодиса деб қараш кучайган ва ноширлар китобнинг мазмундорлигига бўлган талабни — бош талаб, чекинилмайдиган талаб қилиб қўйганлари сайин сохта ва саёз китоблар ўз-ўзидан тўкилиб қолади.

А. Ж: Бозор иқтисоди шароитида китоб дўконларини саргузаштлар, фантастик асарлар эгаллаб олаётгани сир эмас. Бу ҳол жиддий йирик китобларни чиқаришга халал етказмасмикин?

И. Ғ: Тўғри, ҳозир кўпроқ ва асосан рус тилида детектив ва эротик китоблар чиқариш авжга минди. Енгил ўқиладиган детектив ва саргузашт асарлар Ғарб мамлакатларида аввалдан кўплаб чиқарилади. Уларни кишилар оғир ишдан сўнг ўзини чалғитиш, миянинг қандайдир ором ва саргузаштга бўлган табиий эҳтиёжларини қондириш учун ўқийдилар. Енгил адабиётнинг ўз қонуниятлари мукаммал шаклланган. Жиноятчилик билан полиция ўртасидаги кураш авж олган сайин детектив адабиётга бўлган талаб ҳам кучаяди. Бунга ўз номи билан енгил адабиёт деб қараш керак. Ундан жиддий нарсаларни талаб этиш ўринли эмас. Ўзбекистонда ўзбек тилида ҳали енгил адабиёт — детектив, эротик адабиёт тўла маънода юзага чиққан эмас. Баъзан одам руҳий толиқиб, Чейзни, Агата Кристини ўқигиси келади. Ростдан ҳам, уларни ўқисангиз, негадир ўзингизни енгил сезасиз. Асабий ҳолатдан қутуласиз. Оғирчиликларингиз ўқиган китобингизнинг ўткир воқеалари таъсирида ўз-ўзидан тўкилиб тушади. Ўзбекистоннинг ўз Чейзлари, Агата Кристилари чиқармикин? Менимча, албатта чиқади. Ижтимоий тараққиёт илгарилаган сари бадиий тафаккурда ранг-баранглика интилиш кучаяди. Ўшанда бизда ҳам ҳақиқий маънодаги саргузаштлар ва детективлар пайдо бўлади. Жиддий адабиётни детектив ва саргузашт адабиётга қарши қўймаслик керак. Буларнинг ўрни бошқа-бошқа ва вазифаси ҳам бошқа-бошқа. Лекин иккисига ҳам ўткирлик, оригиналлик сув-ҳаводай керак.

А. Ж: Китобларнинг сифати, тарғиботи ва савдосини қандай қилиб яхшилаш мумкин? Китобхонлик даражасини қандай кўтариш мумкин?

И. Ғ: Билмадим, бу куйинчак саволларингизга мен жавоб беришим керакмикин? Буларни йўлга қўйиш, боя айтганимиздай, китобга энг юксак маданият ҳодисаси ва маданий иш деб қарашга тамомила боғлиқ. Мен ўзим китобни ота-она, мураббий, устоз даражасида кўраман ва англайман. Китобга қизиқиш ва меҳр болаликда уйғонади. Бунда оила ва мактабнинг ўрни катта. Шароит, муҳит, тарбия қандай бўлса, одам ҳам шундай. Китоб ишида - мен ёзувчи ва ноширдан кўра ҳам муаллимни биринчи, бош ўринга қўйган бўлардим. Ҳеч унутмайлик, китобга меҳр муаллим ва мураббий орқали ўтади. Бунда мураббий ва муаллимнинг магнити қандай бўлса, болаларнинг аҳволи ҳам худди шундайдир. Бизда бир йилда битта китоб ўқийдиган, учта китоб ўқийдиган, бешта, ўнта китоб ўқийдиган, йигирмата-ўттизта китоб ўқийдиганлар қанча экан? Биров буни ҳеч ҳисоблаб чиққанми? Илмий кузатишлар қилганми? Шу кузатишлар асосида ноширлар учун тавсиялар ишлаб чиқилганми? Эҳтимол, ҳамманинг Озод Шарафиддинов ёки Маҳмуд Саъдий каби китобга ўч бўлиши шарт эмасдир. Бу ҳар кимнинг ўз иши. Лекин бир йилда маънавият, илм, маданият учун ўнта китоб ўқимаган одам қандай ватанпарвар бўлади?

А. Ж: Федор Достоевский: «Ўқинг ва ўрганинг. Жиддий китобларни ўқинг. Қолганини ҳаётнинг ўзи беради», деб ёзган. Сиз ўқилиши зарур бўлган жиддий китоблар рўйхатига қайси асарларни киритган бўлардингиз?

И. Ғ.: Ҳаммасини инсониятга марҳамат қилиб нозил қилинган илоҳий китоблардан бошламоқ керак. Уларнинг илҳоми сизни миллий ва жаҳон мумтоз адабиёти ва фалсафасига олиб чиқади. Ҳинд, Хитой, Япония, Америка, Европа ва барча Шарқ мамлакатларининг буюкдан буюк ёзувчилари кўп. Санаб адо этиш қийин. Ундан ҳам нарироқ назар ташлайман десангиз, қадимги Румо, Юнон, Миср, Эрон маданиятининг жавоҳирлари. Ҳаммасига улгуриш қийин. Лекин ўз ҳаётий манфаатларингиз ва қизиқишларингиз, ватанпарварлик эътиқодларингиз доирасида китоб танлайман десангиз, тўғри қиласиз ва бунда ҳам қаршингизда бутун бир оламлар очилади.

А. Ж.: Шу кунларда қандай китобларни ўқияпсиз?

И. Ғ: Нерунинг «Жаҳон тарихига бир назар» деган буюк асарини қайта ўқияпман. Эрих Фроммнинг «Инсон қалби» деган фалсафий китобини ўқиб бениҳоя ҳузур олдим. Инсон ҳақидаги тушунчаларим кенгайди. Ҳасанхожа Нисорийнинг «Музаккири аҳбоб» деган тазкираси чиқибди. Олдим. Илгари бу китоб ҳақида ўқиган эдим. Мана энди ўзини ўқишга муяссар бўлдим. Яна Абу Исо Термизийнинг «Саҳиҳи Термизий» ҳадислар китобини ўқидим. Шундай донишманд боболаримизга меросхўр бўлганимиздан ғурурланмай бўладими? Ўқилаётган китоблар кўп. Қай бирини айтай? Мен ҳеч хиёнат қилмайдиган, алдамайдиган, доим хаёлимга хаёл қўшадиган вафодор дўст орттирганман. Ҳаётимни ҳамиша шу дўстим билан баҳам кўраман.

ҚУТЛАЙМИЗ!

Азиз Камолхон ЖАМОЛОВ!

Сиз вилоятимиз халқ таълими бошқармасида узоқ йиллардан буён турли лавозимларда меҳнат қилмоқдасиз.

Биз Сизни ҳамфикр дўст, содиқ ҳамкасб сифатида беҳад қадрлаймиз.

55 йиллик юбилей тўйингиз, туғилган кунингиз муборак бўлсин! Хушкайфият, ютуқлар ҳамиша ҳамроҳингиз бўлсин!

Камоли эҳтиром ила Наманган вилояти халқ таълими бошқармаси жамоаси.

Азиз Саъдулла ҚЎШБОҚОВ!

Сизни 60 ёшга тўлишингиз ва педагогик фаолиятингизнинг 40 йиллиги билан муборакбод этамиз. Тажрибали тил-адабиёт ўқитувчиси, фарзандлар ва невара-чевараларнинг меҳрибон отасисиз. Яхши орзу-ниятларингиз амалга ошишини тилаб қоламиз.

Бахмал туманидаги 47-мактаб жамоаси.

Ҳурматли Омонгул АЗИЗОВА!

Бир неча йилдирки, Жиззах вилояти Зафаробод туманидаги 3-мактабда ёшларга сабоқ бериб келасиз.

Сизни туғилган кунингиз билан қутлаб, ишларингизга ва оилавий ҳаётингизга омад тилаймиз.

Укангиз Сайфиддин, ўғлингиз Бахтиёржон.

Қадрли Абдуваҳоб БАРАТОВ!

Сизни жонкуяр ва кишиларга меҳрибон раҳбар сифатида жамоамиз ҳурмат қилади. Азиз Абдуваҳоб Баратович, туғилган кунингиз билан қизғин қутлаб, узоқ умр, сиҳат-саломатлик тилаймиз.

Самарқанд вилоятининг Нуробод туманидаги 16-саккиз йиллик мактаб жамоаси.

Азиз ва меҳрибон онажонимиз
Ибодатхон ЭРГАШЕВА!

Биз Сизни туғилган кунингиз билан табриклаймиз. Ўқитувчиликдек шарафли, айни пайтда масъулиятли касб Сизга омад келтирсин. Хулласи калом, орзу-истакларингизнинг барчаси рўёбга чиқаверсин. Бахтимизга ҳамиша соғ-омон бўлинг!

Фарзандларингиз: **Сарвар, Юлдуз, Маъруф, Мақсуд, Шаҳодат.**

АБДУЛЛА АВЛОНИЙ НОМИДАГИ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ХОДИМЛАРИ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ МАРКАЗИЙ ИНСТИТУТИДА 1994 ЙИЛ 2 МАЙДАН РЕЖА АСОСИДА НАВБАТДАГИ КУРСЛАР ИШЛАЙ БОШЛАЙДИ.

Унга қуйидаги соҳаларнинг мутахассислари таклиф қилинади.

Туман ХТБ мудир муовинлари — ўзбек гуруҳи 2-14 май.

Ўрта мактаб директорлари — ўзбек гуруҳи 2-30 май.

ВЎМОИ лотин графикаси бўйича методистлар (мақсадли курс) — ўзбек гуруҳи 16-21 май.

Мактаб директорлари (тожик тилида Самарқандда) — тожик гуруҳи 10-21 май.

Туман (шаҳар) ХТБ ўзбек тили ва адабиёт кабинети методистлари — ўзбек гуруҳи 2-30 май.

Химия ўқитувчилари учун маърузачилар гуруҳи — ўзбек гуруҳи 2-14 май.

Мактаб тарих ўқитувчилари методбирлашма раҳбарлари — ўзбек гуруҳи 2-14 май.

ВЎМОИ тарих методистлари (Бухоро) — ўзбек гуруҳи — 16-21 май.

Қозоқ тили ўқитувчилари (Бухорода) — қозоқ гуруҳи 2-14 май.

Рус тили чуқур ўрганиладиган мактабларнинг рус тили ўқитувчилари — рус гуруҳи 2-30 май.

Мактаб туризми бўйича инструкторлар — ўзбек гуруҳи 2-14 май.

Куни узайтирилган гуруҳ тарбиячилари — ўзбек гуруҳи 10-21 май.

Кар ва заиф эшитувчи болалар мактаб-интернатларининг тарбиячилари — ўзбек гуруҳи 2-30 май.

Янги типдаги мактаб (лицей, гимназия, коллеж)ларнинг чет тили ўқитувчилари — ўзбек гуруҳи 2-14 май.

ЭҲМни ўқув жараёнига татбиқ этиш: химия, биология ўқитувчилари — ўзбек гуруҳи 2-14 май.

Математика бўйича туман (шаҳар), методмаҳкама методистлари — ўзбек гуруҳи 2-30 май.

ЭҲМни ўқув жараёнига татбиқ этиш: бошланғич синф ўқитувчилари — ўзбек гуруҳи 16-28 май.

Болалар ва ўсмирлар спорт мактаби директорлари — ўзбек гуруҳи 2-30 май.

Олий ва 1 тоифали меҳнат ўқитувчилари (бичиш ва тикиш) — ўзбек гуруҳи 2-30 май.

Тарих ўқитувчилари (Тошкент вилоятида) — ўзбек гуруҳи 23-28 май.

Янги дастур бўйича ўзбек тили ва адабиёт ўқитувчилари (Самарқандда) — ўзбек гуруҳи 10-14 май.

Янги дастур бўйича ўзбек тили ва адабиёт ўқитувчилари (Бухорода) — ўзбек гуруҳи 16-21 май.

Олий ва 1 тоифали мусиқа ўқитувчилари — ўзбек гуруҳи 2-14 май.

Мактаб ва мактабдан ташқари муассасаларда табиатни муҳофаза қилиш ва экология тўгарак раҳбарлари (Андижонда) — ўзбек гуруҳи 10-21 май.

Бир йиллик сиртқи туман (шаҳар) назоратчилари гуруҳи (1-босқич) — ўзбек гуруҳи 2-30 май.

Хўжалик ҳисобидаги қўшимча мутахассислик берувчи қайта тайёрлов курси — рус мактабларида ўзбек тили ўқитувчилари — ўзбек гуруҳи 2 майдан — 30 июнгача.

Бир йиллик сиртқи туман (шаҳар) назоратчилари (2-босқич) — ўзбек гуруҳи 2-30 май.

Республика мактабгача тарбия ходимларининг малакасини ошириш бўйича доимий ишлаб турувчи курсида 1994 йил 2 майдан 29 майгача навбатдаги курслар ишлай бошлайди:

— болалар боғчасининг мудиралари ва услубчилари;

— мактабгача тарбия логопедлари.

Курсга келган тингловчилар бепул ётоқхона билан таъминланадилар. Йўл харажатлари ва суткалик ҳақлари институт ва курс ҳисобидан тўланади. 24 кунлик курсга келган тингловчилар санаторий ва курорт варақалари билан институт қошидаги санаторий-профилакторийга 1-5 майгача қабул қилинади.

Манзилгоҳимиз: Тошкент шаҳар, Собир Раҳимов тумани, Саидов кўчаси, 6-уй. Студентлар шаҳарчаси. Телефонлар: 46-98-04, 46-06-67.

Мактабда руҳий хизмат

МАҚСАД МУШТАРАКЛИГИ

Бугунги ёш авлод вакилларининг шахс сифатида шаклланиши асосан ўқувчилик йилларига тўғри келади. Шу боис ҳар бир ўқувчига унинг ёш хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда айрича ёндашиш, билим эгаллаш жараёнидаги қизиқиш ва интилишларини, ижтимоий хатти-ҳаракатини ва хулқ-атворини эътибордан қочирмаслик, ўқувчининг ижодий қобилиятларини намоён этиш ҳозирги мактаб олдида турган асосий вазифалардандир. Бу масалалар мактабдаги таълим-тарбиянинг универсаллашиши, ўқувчиларнинг қобилиятига кўра тенглаштирувчи гуруҳларнинг очилиши, ўқитувчи ва ўқувчи мулоқотининг сусайиши, руҳан ва жисмонан зўриқишлар таъсирида келиб чиқадиган муаммоларни ҳам ҳал этишни тақозо этади. Мактаб ҳаётидаги бу қийинчиликларни тан олмоқ, илмий нуқтаи назардан таҳлил қилмоқ, уларга барҳам бериш чора-тадбирларини кўрмоқ керак. Лекин таълим-тарбия ишини сифат жиҳатдан янада юқори босқичга кўтариш осон иш эмас. Жумладан, ўқитувчи билан ўқувчи ўртасидаги маънавий тўсиқни, турли низоли вазиятларни ҳал этишни энг тажрибали педагог ҳам танҳо амалга оширолмайди.

Маълумки, кейинги йилларда ўртача ўзлаштирувчи ўқувчилар кўпайиб бормоқда. Бунинг асосий сабаблари билим олишга бўлган фаоллик ва қизиқишнинг сустлиги, зарур ёрдам кўрсатилмаслиги туфайли айрим фанларни ўзлаштиришдаги қийинчиликларнинг ортиб бориши, ақлий ўсишдаги нуқсонлардир. Ушбу муаммоларни мактабга махсус психологик ёрдам кўрсатиш билан бартараф этиш мумкин. Буни халқ таълимида болалар ва педагогик психологиянинг янги муваффақиятларини мактаб кундалик ҳаётига олиб кирувчи мутахассис — мактаб психологи амалга оширади.

Мактабга психологик ёрдамни асосан уч йўналишда ташкил этиш лозим:

1. Педагогик ва ёш даврлари йўналиши, яъни мактаб шароитида ўқувчи шахсининг шаклланиши ва руҳий тараққиёти қонуниятларини ўрганувчи замонавий, назарий-амалий восита ва усуллардан фойдаланиш.

2. Ўқитувчининг психологик тайёргарлиги, дидактик ва услубий материалларнинг қўлланиши, ўқув режаларини ўз ичига олувчи барча таълим ва тарбия жараёнларини психологик жиҳатдан таъминлаш.

3. Мактабда психологларнинг бевосита фаолиятини такомиллаштириш.

Мактаб психологининг бош вазифаси ўқувчилар билан, синф жамоаси билан, ота-оналар билан, ўқитувчилар билан, педагогик жамоа билан амалга ошириладиган ишлар жараёнидаги аниқ муаммоларни ҳал қилишга қаратилган. Психологик хизматнинг асосий мақсади эса ўқувчининг индивидуаллиги ва шахсининг таркиб топишида унинг психик тараққиётини таъминловчи психологик шароитларни яратишдан иборатдир. Унинг икки босқичли, яъни долзарб ва истиқбол режасини фарқлаш мумкин. Долзарб режада психодиагностика ва психокоррекция, истиқбол режада олдини олиш чора-тадбирлари ва тараққиёт ўз ифодасини топади. Шуни унутмаслик ҳам керакки, амалий психологларнинг иш усули ва аниқ фаолиятини ҳеч қачон маълум маънода режалаштириб бўлмайди, у эркин иш юритмоғи керак. Зеро, ўқувчилар билан амалга ошириладиган ҳар қандай иш унинг руҳий тараққиёти шароитлари ва манбаларини ҳам ўрганишни ўз ичига олмоғи зарур. Мактаб психологининг биринчи вазифаси ўқувчининг шахсий ва руҳий ривожланишини таъминлашдир.

Масалан, АҚШда мактабга психологик хизматнинг икки — тўғридан-тўғри, яъни бевосита ва нотўғри, яъни бавосита хизмат тартиби қўлланилади. Тўғри хизматда психолог ўқувчилар билан шахсан иш олиб боради. Бу оммавийлашган ва кенг ёйилган усул бўлиб, психолог ўқувчи билан тестлар ёрдамида, маслаҳатлар, билишнинг айрим формалари ҳамда хулқ-атворни «даволаш» йўли билан шуғулланади.

Нотўғри хизматда психолог таълим-тарбиянинг махсус касб эгалари (масалан, ўқитувчилар) ва бошқа касб эгалари (масалан, ота-оналар) билан машғул бўлади, уларга ўқувчи билан боғлиқ муаммоларни ечишда маслаҳат бериб, ёрдам кўрсатади.

Ҳар икки хизматнинг ҳам туб мақсади муштаракдир. Айни чоғда бавосита хизматнинг қўшимча вазифаси бўлғуси мутахассисларга ва таълим-тарбия соҳасида ишламайдиганларга ҳаётда учрайдиган муаммоларни ҳал қилишга ёрдам берувчи билимларни эгаллашларида кўмаклашишдир.

Бавосита хизмат нисбатан кўп сонли ўқувчилар билан ишлаш имконига эга. Чунки айрим вазифаларни ўқитувчилар, ота-оналар, ҳатто ўқувчининг ўртоқлари ҳам психологларга қараганда самарали ҳал қиладилар.

Психологнинг амалий фаолияти ўқитувчилар ва ота-оналар томонидан тушган саволларга жавоб излашдан бошланади. У фанлардан ўзлаштира олмаслик, тарбияси «қийин»лик сабабларини аниқлайди, болаларнинг 1-синфга тайёрлаш даражасини ўрганади, ўқитувчи-ўқувчи муносабатидаги низоли вазиятлардан қутулиш йўлларини, мактаб билан оила алоқасини уйғунлаштириш чораларини излайди, ўқувчиларнинг масъулияти, ўқишга қизиқишларини, ижтимоий фаолликлари ва бошқаларни билишга интилади. Ёш ўқитувчиларга ўз мутахассисликлари билан боғлиқ кўникма ва малакаларни ўстиришда, шахсий хусусиятларини шакллантиришда, ота-оналарга фарзандларининг яхши ўзлаштирувчи ва одобли ўқувчилар қаторига қўшилишида, оилавий муҳитнинг соғломлашувида ёрдам кўрсатади. Шу билан бирга, ўқувчиларга уларда ўқув кўникмалари ва малакаларининг такомиллашувида, ўз тенгқурлари, ота-оналари, ўқитувчилари билан ўзаро мақбул тил топишларида, у ёки бу хусусиятларини ривожлантиришда, ўз-ўзларини тарбиялашда, касб танлашларида кўмаклашади.

Мактаб психологи кузатишларига кўра, ўз-ўзига талаб қўйиши ҳам эҳтимолдан холи эмас. У, ўрни келганда, диққатини жалб қилган ўқувчи ёки синф жамоасининг хулқ-атворини, ўзаро мулоқотини, ўқишга қизиқиш хусусиятларини аниқлаши, ташхис қилиши, тўғрилаши, уларни ривожлантириши мумкин.

Психологнинг муҳим вазифаларидан яна бири психологик маърифат тарқатишдир. Психологик маърифат ўқувчилар, ўқитувчилар жамоаси ва ота-оналар билан ҳамкорликда амалга ошириладиган, айни вақтда уларни психологик билимлар билан янада яқиндан таништиришда биринчи воситадир.

Гулчеҳра ТЎЛАГАНОВА,
руҳшунослик фанлари номзоди.
Эркина ЙЎЛДОШЕВА,
ТошДУ талабаси.

САНЪАТЛАРИНИ НАМОЙИШ ЭТИШДИ

Куни-кеча Тошкентдаги Киночилар уйида Марказий Осиё кинофото ҳаваскорларининг II фестивали бўлиб ўтди.

Республика Халқ таълими вазирлиги, республика Ўқувчилар техник ижодиёти маркази ҳомийлигида ўтказилган фестивалда Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон, Туркманистон, Қорақалпоғистон Республикалари, шунингдек, вилоятлардан ва Тошкент шаҳридан ўрта мактаблар, ҳунар-техника билим юртлари, лицейларининг 140 нафар иқтидорли ўқувчилари иштирок этди.

Ўқувчилар дастлаб кино санъати ва фото санъати гуруҳларига бўлинган ҳолда тест саволларига жавоб қайтаришди, ўз қўллари билан суратга олган ва тайёрлаган фильмларни ҳакамлар ҳайъати аъзолари ҳукмига ҳавола этишди. Кўрик-танловга қўйилган фильмлар 10 минутли бўлиб, 16 ёки 18 мм плёнкага олинган бўлиши шарт эди.

Ҳакамлар ҳайъати аъзолари эса кўрик-танлов қатнашчилари ишларини кўриб чиқиб, умумкоманда ҳисобида баҳоладилар.

Қизиқарли ўтган кўрик-танловда биринчи ўринни Наманган вилояти ўқувчилари, иккинчи ўринни Тошкентдаги 189-ўрта мактаб ўқувчилари, учинчи ўринни эса Самарқанд, Бухоро ва Тошкент вилояти ўқувчилари олишга муваффақ бўлишди.

Ғолиб командалар Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги томонидан ажратилган махсус диплом ва қимматбаҳо совғалар билан тақдирландилар.

Улуғбек АКТАМ ўғли.

ТАБРИКНОМА

Тошкент вилояти Бўстонлиқ туманига қарашли Мирзо Улуғбек номидаги 11-ўрта мактаб жамоасини шу мактабнинг 75 йиллик ҳамда М. Улуғбек таваллудининг 600 йиллик муборак тўйлари билан самимий табриклайман.

Азиз устозларим! Фан асосларини ўқитиш билан бирга келажакка умид ва ишонч билан қарашга, қийинчиликлар олдида эсанкирамай бардошли бўлишга ҳамда уни енгиш чораларини излашга ўргатганингиз учун Сизларга таъзим қиламан. Иқтидорли ёшларни тарбиялашда сермашаққат, аммо шарафли ишингизда муваффақиятлар тилайман.

Саёҳат ИБРОҲИМОВА,
шу мактабнинг собиқ ўқувчиси, РЎММ умумий ўрта таълим бўлими бошлиғи.

ҚИЗИҚИШ УЙҒОТДИ

Тошкент шаҳар Ҳамза туманидаги 166-мактабда туман халқ таълими бўлими услубчиси Раъно Назарова раҳбарлигида рус мактаблари ва синфларида ишловчи ўзбек тили ўқитувчиларининг семинар-кенгаши бўлиб ўтди.

Семинар-кенгаш қатнашчилари, даставвал, 10-«А» синфда Равшаной Ҳалимованинг «Абдулла Қодирий асарларидаги мумтоз матнлар» мавзуидаги дарс-саёҳат машғулотини, муаллима Мавжуда Исмоилованинг ўтилган мавзулар юзасидан 10-«Б» ва 11-«В» синф ўқувчилари билан ўтказган мусобақа дарсини, 9-«В» синфда Сайёра Абдуқодированинг Мирзо Улуғбек таваллудининг 600 йиллигига бағишланган конференция дарсини, 5-синфда Шаҳодат Усмонованинг «Бозор ва ўқувчи» мавзуидаги ўйин-мулоқот дарсини кузатдилар. Муҳокамада машғулотларнинг ютуғи, уни янада яхшилаш учун нималарга эътибор бериш лозимлиги хусусида фикрлашишди.

Куннинг иккинчи ярмида Р. Муҳамедованинг «Ўзбек тили дарсларида оғзаки нутқ ўстириш услублари», М. Исмоилованинг «Фронтал суҳбатнинг таълимий ва тарбиявий аҳамияти», С. Абдуқодированинг «Қизиқарли дарсларнинг сири» мавзулардаги маърузалари тингланди.

О. МАТҚУРБОНОВА.

Ҳамид ҒОЗИЕВ

1994 йил 17 апрелда Фарғона вилояти халқ таълими бошқармаси бошлиғининг ўринбосари Ҳамид Ғозиев 54 ёшида бевақт оламдан ўтди.

Ҳамид Ғозиев 1940 йил Фарғона шаҳрида туғилди. 1966 йилдан у ёшлар тарбияси, ишчи кадрлар тайёрлаш масалалари билан шуғулланди. Ҳунар ўргатиш устаси, ҳунар-техника билим юртида директор ўринбосари бўлиб ишлади.

1976 йилдан умрининг охиригача вилоят ҳунар-техника таълими бошқармаси бошлиғининг ўринбосари, вилоят халқ таълими бошқармаси бошлиғининг ўринбосари лавозимларида хизмат қилди. Фарғона вилоятида ҳунар-техника таълими тизимини такомиллаштириш, кадрларни тарбиялаш ва ўқитишга муносиб ҳисса қўшди. У ўз соҳасининг чуқур билимдони, ўзига ва бошқаларга талабчан раҳбар, ёшларнинг севимли устози эди.

Ҳамид Ғозиев ҳалол ва сидқидилдан қилган хизматлари учун ҳукуматимиз томонидан муносиб тақдирланди, эл ҳурматига сазовор бўлди. Унга 1992 йилда «Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган халқ таълими ходими» унвони берилди.

Ажойиб инсон, меҳрибон мураббий Ҳамид Ғозиев хотираси қалбларимизда сақланиб қолади.

Бир гуруҳ ўртоқлари.

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги Фарғона вилояти халқ таълими бошқармаси бошлиғининг ўринбосари, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган халқ таълими ходими
Ҳамид ҒОЗИЕВ
бевақт вафот этганлиги муносабати билан марҳумнинг оила аъзолари ва қариндошларига чуқур ҳамдардлик изҳор қилади.

Тошкент вилояти Чиноз туманидаги 9-мактаб жамоаси шу илмгоҳнинг ўзбек тили ва адабиёти фани ўқитувчиси Муқаддас Магзимовага отаси
Жалил ИҚБОЛОВ
вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Тошкент давлат дорилфунуни ректорати, касаба уюшмаси жамоаси ёшлар иттифоқи қўмитаси раиси Маъруфжон Тожибоевга отаси
Маматожи ТОЖИБОЕВ
вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Анвар ЖАВЛОНОВ — Сирдарё вилояти «Оқ олтин» туман халқ таълими ходимлари касаба уюшма қўмитаси раиси, туман халқ таълими бўлими назоратчиси.

1947 йил туғилган, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институтининг физика факультетини тамомлаган. Ҳикоялари ва мақолалари республика газеталарида, жумладан, газетамизда ҳам чоп этилган.

ЙЎЛДАГИ ТОШ

ЯНГИ ҲИКОЯЛАР

Қишлоқдан мактабгача уч чақирим. Бу қишлоқ тоғ орасида жойлашгани учун уни жуғрофия харитасидан қидирманг. Негаки, уни топмайсиз. Лекин Нурота тоғ тизмаси бор. Шу тоғнинг тенг оралиғидаги Қоратош сойида бизнинг қишлоқ. Қишлоқ ёнғоқ, тут, олма, ўрик, узум, дўлана каби мевали дарахтлар билан қопланган. Мактабга Соякул, Раҳим каби ҳамқишлоқларимиз билан қатнаймиз. Айниқса, Соякулнинг қизиқ-қизиқ ҳамгомаси, Раҳимнинг физика, математикага доир жумбоқли гаплари йўл эрмаги бўлади. Нима бўлди-ю, бугун ҳар иккиси мактабга бормади. Мен секин сойдан ўтиб мактаб сари йўл олдим. Бир қирдан ошгач, ҳеч юргим келмади. Аста бир тош устига ўтирдим. Тошга ҳали қуёш нури тушмагани учун муздек эди. Қанча ўтирдим билмайман. Оёғим остидаги ярми оқ, ярми ҳаворанг тошдан мунгли куй, сувлар шарқирашига ўхшаш овоз билан бирга йиғи эшитиларди. Аста тошни ердан олиб, латтадан тикилган китоб жилдининг бир бурчига ташлаб қўйдим. Тоғлар орасида турли хил улкан тошлар тўлиб ётибди, айниқса қишлоғимиз тепасида чарчаб ётган паҳлавон йигитга ўхшаш тош бор. Уни полвон тош деймиз. Ўша тошга чиқиб жуда кўп ўйнаганман. Дарсда ўтирар эканман, қўлим дам-бадам жилддаги тошга бориб қолади. Тошнинг муздек тафти қўлимни қақшатади. Ўзим синфдаман, фикрим эса тошда, менинг бу ҳолимни кўрган Нисо ўзича пиқ этиб кулиб қўйди. Айниқса, математика дарсида хаёл суриб қолган эканман, Тожибой ака: «Қани, Аҳмад, мен нима дедим?» — деганида синфдошларим гур этиб кулиб юборди... Ўз хаёлим билан бўлиб дарс ҳам у қулоғимдан кириб бу қулоғимдан чиққан эди. Мактабдан кела солиб, Чучук момом ҳузурига югурдим. Момом ўзи кичик, корачадан келган, қўллари узун, сочлари эса оппоқ қордек, гаплари ўзидек майин, айниқса, қозонда пиширган қотирмасини айтмайсизми?

Ўзи етмишдан ошса ҳам, ҳеч тиним билмайди. Эртадан-кечгача қўли бўшамайди. Ипдан шундай майин гиламлар тўқийдики, ҳатто Наманган атласи унинг олдида ожиз. Жилдни қўйиб, ярим бўлак қотирмани сув билан еб бўлиб кўчага чиқдим. Негаки, қош қорайгунча Соякул билан севимли жойимиз Қизучган қояга чиқиб, Келинтошни, Туятошни миниб ўйнашни яхши кўрамиз. Тошнинг устида қозон оғзидек келадиган отнинг излари бор. Бу Алпомишнинг оти Ғиркўкнинг изи экан. Қадимда бизнинг қишлоқда манғит, қўнғирот каби уруғлар яшаган экан. Кечкурун дарс тайёрлашга ўтирган эдим, жилддаги тош эсимга тушди, уни олиб ёстиқ остига яширдим.

Кечаси уй ичида шовқин-сурон, йиғи ва майин куй овози кучайди. Яхши ухлай олмаган момом менинг ухламаётганлигимни билиб сўради:

— Сен ҳам эшитаётибсанми? Нима, қишлоқда бир гап бўлдими? Деразадан қара-чи? Ҳар куни тошдай қотиб қолар эдинг. Нега ухламадинг?!!

Мен аста момом сари сурилдим, бугун йўлда топиб олган тошни кўрсатсамми, йўқми, деган хаёл миямни чулғаб олди. Ярим кечаси яна шовқин кучайди, уйимизда момом иккимиз эмас, балки бир қишлоқ одамлар ўтиргандек эди, ёстиқ остидаги тош ҳақида момомга айтдим. Момом аста-аста туриб чироқнинг пилигини кўтарди. Тошни олиб латтага ўради-да, айвондаги қозон ичига қўйиб, устидан икки бўлак тош қўйди. Мен эшик олдида ҳайрат билан қараб турардим. Аста келиб ўз ўрнига кирди. Алламаҳалгача ухламай ётдик. Шундан сўнг момом қалб тўрида сақлаб ётган ривоятни аста ҳикоя қилди:

— Қадимдан бу ерда манғит уруғидан ўн етти ёшли Зуҳра яшаган. Орадан икки йил ўтибди. Зуҳра Оққоя олдидаги музбулоқдан сув ташиб икки туп ёнғоқни парвариш қиларди. У ўз қишлоғидаги Ғаффорни жон дилидан севар экан. Иккиси ёнғоққа ҳалинчак солиб, бўш вақтида қувнаб-қувнаб қўшиқ айтардилар:

«Кўм-кўк олам, куйга тўл,
Тоғу тошлар оға бўл.
Қизинг учар кўк сари,
Сен уни бағрингга ол».

Муҳаббат дутори таранг эди, ҳар иккиси уни эҳтиётлаб чаларди. Ота-она орзусига кўра келгуси йили тўйлари бўлиши керак экан. Қоратошдан икки чақирим нарида Кўрғон қишлоқ бўлиб, унда Карим исмли йигит яшаган экан. Шу йигит Зуҳранинг тақимига тушган сочларини силаш орзусида яшаркан. Кунлардан бир кун Ғаффор саҳар пайти қишлоқ молини боқиб келгани яйловга кетганида Карим қишлоққа келиб, Зуҳра ширин уйқуда ётганида унинг уйига кирибди...

Номусга чидай олмаган Зуҳра эрта тонгда Ғаффорни қидириб тоққа кетибди. Бўлган воқеани Ғаффорга етказибди. Ғаффор шу куни кечаси Каримни ўз уйида ўлдирибди. Зуҳра эса тоғ қоядаги ҳалинчак сари йўл олибди. Шу пайт осмонда ёниб турган шар пайдо бўлибди-да, ҳалинчакка тегиб кетибди. Шунда ҳалинчак тошга айланибди. Зуҳра шар орқасидан учиб ерга тушибди. У ҳам бир зумда тошга айланибди. Шунинг учун ўша қоя Қизучган деб аталар экан. Ғаффор қишлоққа қайтиб келса, ҳеч ким йўқ. Ҳамма нарса ва одамлар тошга айланган экан. Болам, сен топиб олган тош ана ўша тошлардан бири. Тош ўша ўтмишдаги муҳаббатни сўзлаяпти.

Момомнинг бу ҳикоясини эшитиб аста уйқуга кетдим. Тушимда эса Зуҳрани кўрдим, у менга қараб шундай деди:

— Кимнинг муҳаббати оёқ ости бўлса, ўша шар яна учиб келади. Одамларга айт. Қаерда учар шар кўришса, ўша ерда Муҳаббат оёқ ости бўлганлиги аён бўлади.

Эрталаб туриб, момом иккимиз қозон ичидаги тошни олгани бордик, тош ўрнида бир ҳовуч ялтироқ тош кукуни турарди. Момом тош кукунини латтага ўраб, қуръон оятларини пичирлаганича ҳовлимиз этагидаги ёнғоқ остига кўмди. Шу-шу йўлдаги тошларга тегмайдиган бўлдим.

ҚЎШНИЛАР

Ёзги таътил бошланди. Еттинчи синфни тамомлаб саккизинчи синфга ўтган Неъмат Қизилқумнинг ўртасида катта отарда бош чўпон бўлган бобоси ёнига шошилди. Чўпонлик бобога ота касб. Ният бобо баҳорда бир келиб Неъматга «Ёзда Қизилқумдаги отарга боргин» деб тайинлаб кетган. Отаси Неъматни эрталаб йўловчи машинага солиб юборди. Тушга яқин манзилга етиб келдилар. Неъмат бобосининг кичик уйи, қўйхонаси, уй олдидаги икки туп қайрағочини узоқдан кўриши билан таниди. Тош йўл ёқасида машинадан тушиб бобосининг уйига йўл олди. Узоқдан бобосининг итлари Бўрибосар билан Оқтой югуриб келди. Улар Неъматга қараб бир-икки ҳурди-ю, орқага қайтди. Отнинг эгарига пай ёпиштира ётган Ният бобонинг Неъматга кўзи тушгач, ўрнидан туриб, қучоқлаб пешонасидан ўпди.

— Қўзичоғим келдингми? Қани уйга кир, мен бу пайларни иссиғида ёпиштириб олай.

Бобосининг юзидаги ажинлар кўпайган, қўлларидаги томирлари бўртиб турар, қуёшда кўп юрганидан юзлари қип-қизил.

Неъмат қўлидаги тўрхалтани даҳлизга қўйиб, ерга кўмилган катта меш кўзадан бир чўмич сув олиб ичди.

— Ота, уйдагилар сизга кўп салом деди.

— Саломат бўлишсин, болагинам.

Бобонинг қўлларига ёпишган пайлардан ёқимли ҳид таралади.

Бобо ва невара ишни тугатгач, қайрағоч соясига ўтириб чой ичишди. Неъмат нон билан пишган гўштнинг ўзгача таъмга эга эканлигини сезди. Узоқдан серканинг бўйнидаги қўнғироқнинг овози эшитилди. Бобонинг ёрдамчиси Асрор чўпон қудуқ ёнидаги моторни ишлатиб қўйларни суғора бошлади.

Эртасига чол қўзиларни совлиқлардан ажратди, набираси билан қўзиларни саксовулзорга олиб келиб боқди. Тушдан кейин бобо қўйларидан хабар олгани кетди.

Қўйхонадан анча узоқда саксовуллар ичида кўкбўрининг ини бор эди. Неъмат ўтган йили келганда бўрини икки марта узоқдан кўрган, оёқлари узун, қулоғи диккайган бўри аста юриб борарди.

Бобоси «Бўрининг инига яқин борма, у ҳаммани ҳам ёқтирмайди. Биз турклар бўри уруғидан, болам. Ота авлод. Унга тегиниб бўлмайди, уни ҳам худо яратган. Ҳазилни ёқтирмайди», дер эди.

Неъмат қўйларни саксовулзорга ҳайдар экан узоқдан бўри инини бир-икки марта чамалаб қўйди. Бўри болалаган экан, иккита бўри боласи ин оғзида чўнқайиб ўтирар эди.

Неъмат эртасига Кўкбўри уясида йўқлигини пойлаб, инга ўт қўйди. Бўри болалари аччиқ тутун ҳидига чидай олмай ташқарига чиқди.

Неъмат бўри боласини бир оз ўйнади, кейин эса олиб эшак устидаги хуржунига солди.

Кўкбўри уясига қайтганида инда бир боласи йўқлигини сезиб атрофга зир югурди. У саксовулзор ичида кўп чопди. Ин атрофидан одам ҳиди келарди. Икки оёқли душманини кўп қидирди. Ҳавони ҳидлади. Узоқдан қўнғироқ овози эшитилар, қўй-қўзилар ҳиди димоғини қитиқларди. Ўша томонга югурди. Узоқдан қўзилар кўринди. Қўзилар саксовулзордан чиқиб жарлик томон йўл олганда бўри улардан бирининг бўзғига ўткир тишларини қадади. Кейин иккинчи, учинчи... қўзини Кўкбўри бирпасда ёриб ташлади. Бу пайтда бўри боласи хуржундан чиқа олмай ғингширди.

Неъмат қуёш уфққа бош қўйганда қўзиларни отарга олиб келди. Бобоси қўйларни қамаётиб қўзиларининг камайганини кўриб шошиб қолди.

— Неъмат, йиртқич тегдими? Қўзилар кам?

Неъмат эса хуржунидан бўри боласини олиб бобосига мақтанмоқчи эди, қўзилар йўқлигини эшитиб, нафаси ичига тушиб кетди.

— Мен, мен...— дея олди холос.

Бобоси хуржунни яна эшакка ортди. Неъмат ҳам бобосига эргашди. Йўлда битта бўғизланган қўзини топиб олишди. Бобоси уни ҳам хуржунга солди. Ой тепага кўтарилганда бўри боласини инига қўйиб қайтишди. Эрталаб эса қўйхона олдида Кўкбўри олиб кетган қоп-қора қўзичоқ сакраб-сакраб ўйнаб юрарди.

Анвар ЖАВЛОНОВ.

«МАЪРИФАТ»

ТАЪСИС ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Халқ таълими ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий қўмитаси.

Бош муҳаррир Саъдулла ҲАКИМ.

Таҳрир ҳайъати: Умида АБДУАЗИМОВА (бош муҳаррир ўринбосари, илова учун масъул), Алишер КАРИМОВ, Ғафур МАННОПОВ, Абдулла ОРИПОВ, Тотлимурод ОТАМУРОДОВ, Абдусамат РАҲИМОВ (масъул котиб), Маҳкам РАҲМОНОВ, Маҳмуд САИДАҲМЕДОВ, Баҳром ҚОДИРОВ, Бегали ҚОСИМОВ, Абдунаби ҲАЙДАРОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдусами ҲАҚБЕРДИЕВ.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 20.
Факт ва далилларнинг ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари масъулдирлар. Фойдаланилмаган мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб — 32-54-17, хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-55-58.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси.
Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.

Навбатчилар: Абдусами Ҳақбердиев, Шарофат Норқулова.